

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลการให้คำปรึกษาการครอบครัวต่อสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ ตำรา รายงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมในประเด็นและเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

1. ความบกพร่องทางการได้ยิน
 - 1.1 ความหมายทั่วไป
 - 1.2 ความหมายทางการศึกษา
 - 1.3 และความหมายทางการแพทย์
 - 1.4 ลักษณะของเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน
2. ครอบครัวและการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.1 ความหมายของครอบครัวและการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.2 หลักการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.3 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์
 - 3.1 แนวคิดสำคัญของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์
 - 3.2 เป้าหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
5. สัมพันธภาพภายในครอบครัว
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

ความบกพร่องทางการได้ยิน (Hearing Impaired)

1. ความหมายทั่วไป ของความบกพร่องทางการได้ยิน

รจนา ทรรทรานนท์ (2526, หน้า 13) ได้แบ่งความบกพร่องทางการได้ยิน กว้าง ๆ ไว้ 5 ระดับดังนี้

1. หูตึงน้อย (ระดับการสูญเสียการได้ยินอยู่ระหว่าง 25-40 เดซิเบล) หูตึงในระดับนี้ มีความลำบากในการฟัง การเข้าใจคำพูดของผู้ที่อยู่ไกล หรือเมื่อเสียงพูดนั้นเบา แต่อย่างไรก็ตาม เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ภาษาได้ดังเช่นเด็กปกติ

2. หูตึงปานกลาง (ระดับการสูญเสียการได้ยินอยู่ระหว่าง 41-55 เดซิเบล) เด็กสามารถฟังและเข้าใจการสนทนาด้วยความดังปกติในระยะ 3-56 ฟุต ได้โดยไม่ลำบากนัก แต่การฟังคำสอนในชั้นเรียนจะทำให้ลำบากมากขึ้น ถ้าผู้สอนใช้เสียงเบาหรือไม่ได้พูดอยู่ตรงหน้าเด็ก อาจมีปัญหาเรื่องการพูดไม่ชัด

3. หูตึงมาก (ระดับการสูญเสียการได้ยินอยู่ระหว่าง 56-70 เดซิเบล) เด็กจะฟังและเข้าใจการสนทนาที่พูดด้วยเสียงดัง เป็นกลุ่มที่มีปัญหาด้านภาษา การรู้และการใช้ศัพท์ค่อนข้างสูง ใช้ไวยากรณ์ไม่ถูกต้อง มีปัญหาเรื่องพูดไม่ชัดและคุณภาพของเสียงพูดผิดปกติ

4. หูตึงรุนแรง (ระดับการสูญเสียการได้ยินอยู่ระหว่าง 71-90 เดซิเบล) เด็กจะได้ยินเสียงพูดที่ดังและที่ห่างจากหูไม่เกิน 1 ฟุต สามารถบอกชนิดต่างๆของเสียงที่อยู่รอบตัวได้บ้างพอสมควร อาจฟังและแยกเสียงสระได้ มีความลำบากในการฟังแยกเสียงฟังเสียงพยัญชนะ ถึงแม้ว่าจะใช้เครื่องช่วยฟัง พูดไม่ชัดอย่างมาก คุณภาพของเสียงผิดปกติอย่างชัดเจน มีปัญหาด้านภาษา ซึ่งรวมถึงการรู้ การใช้ศัพท์ และการใช้ไวยากรณ์ที่ผิด

5. หูหนวก (ระดับการสูญเสียการได้ยินอยู่ระหว่าง 91 เดซิเบล ขึ้นไป) จัดอยู่ในพวกของเด็กหูหนวก ได้ยินเฉพาะเสียงที่ดังมากเท่านั้น ไม่สามารถฟังคำพูดเข้าใจได้เลย ถึงแม้จะใช้เครื่องช่วยฟังก็ตาม

ผดุง อารยะวิญญู (2535, หน้า 21-25, 33) ให้ความหมายไว้ดังนี้ ความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง สภาพที่อวัยวะทางการได้ยินไม่สามารถทำหน้าที่ของมันได้อย่างสมบูรณ์เป็นปกติ ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถรับรู้โดยการฟังได้เป็นปกติเหมือนคนทั่วไป และยังสรุปได้ว่าเป็นคำใหม่ที่ใช้แทนหูหนวกหูตึง ด้วยเหตุผลในแง่จิตวิทยา นักจิตวิทยาจึงได้ใช้คำว่า “ความบกพร่องทางการได้ยิน”

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยินซึ่งอาจจะเป็นเด็กหูตึงหรือหูหนวกก็ได้

เด็กหูหนวก หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป วัดด้วยเสียงบริสุทธิ์ ณ ความถี่ 100, 1,000 และ 2,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างใดก็ได้ เด็กไม่สามารถใช้การได้ยินให้เป็นประโยชน์ได้เต็มประสิทธิภาพในการฟัง อาจเป็นผู้ที่สูญเสียการได้ยินมาแต่กำเนิดหรือเป็นการสูญเสียการได้ยินในภายหลังก็ตาม

เด็กหูตึง หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยินระหว่าง 26-89 เดซิเบล ในหูข้างใดก็ได้ โดยใช้เสียงบริสุทธิ์ ณ ความถี่ 500 1,000 และ 2,000 เฮิรตซ์ เป็นเด็กที่สูญเสียการได้ยินเล็กน้อยไปจนถึงการได้ยินขั้นรุนแรง

เดซิเบล เป็นหน่วยวัดความดังของเสียง เสียงที่ความดังมาก มีหน่วยเดซิเบลเสียงสูงที่มีความดังน้อยมีหน่วยเดซิเบลต่ำ เช่น เสียงกระซิบ มีความดังประมาณ 10-20 เดซิเบล เสียงพูดที่ได้ยินชัดมีความดังประมาณ 60 เดซิเบล เสียงมอเตอร์ไซด์ขณะเร่งเครื่องอาจมีความดังถึง 110 เดซิเบล

2. ความหมายทางการศึกษา

ผดุง อารยะวิญญู (2533, หน้า 21-25) ได้ให้นิยามของคนหูหนวกและคนหูตึงไว้ดังนี้
คนหูหนวก (A Deaf Person) ในทางการศึกษาหมายถึง คนที่สูญเสีย การได้ยินในหูข้างเดียว 90 เดซิเบล ไอเอสโอ (ISO) หรือมากกว่า การสูญเสียดังกล่าวทำให้คนหูหนวกไม่เข้าใจในการพูด ไม่ว่าจะใช้เครื่องช่วยฟังหรือไม่

คนหูตึง (A Hhard – of Hearing Person) ในทางการศึกษา หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยินระหว่าง 25-89 เดซิเบล ไอเอสโอ (ISO) บุคคลดังกล่าวมีปัญหาในการฟังและเข้าใจการพูด แต่เข้าใจคำพูดบ้างไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟังก็ตาม

หากแบ่งตามระดับการสูญเสียการได้ยินตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาจะได้รับการสูญเสียการได้ยิน 4 ระดับ คือ

ระดับ 1 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 35-54 เดซิเบล เด็กที่สูญเสียการได้ยิน ในช่วงนี้ต้องการศึกษาพิเศษบ้าง แต่ต้องการความช่วยเหลือในการสวมใส่เครื่องช่วยฟัง

ระดับที่ 2 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 55 ถึง 69 เดซิเบล เด็กที่สูญเสียการได้ยิน ในช่วงนี้ต้องการศึกษาพิเศษบ้าง ต้องการความช่วยเหลือในด้านการสวมใส่เครื่องช่วยฟังการฝึกพูด ด้านภาษา และการแก้ไขการพูด

ระดับ 3 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 70 – 89 เดซิเบล เด็กที่สูญเสียการได้ยิน ในช่วงนี้ต้องการการศึกษาพิเศษ ต้องการความช่วยเหลือในด้านการได้ยินการพูด ภาษา การแก้ไขการพูด และการบริการพิเศษทางการศึกษา

ระดับที่ 4 สูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบล หรือมากกว่า เด็กที่สูญเสียการได้ยินในระดับนี้ต้องการความช่วยเหลือ และบริการพิเศษทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กในระดับที่ 3

3. ความหมายทางการแพทย์

การจัดระดับการสูญเสียการได้ยินทางการแพทย์ มักแตกต่างไปจากการจัดระดับการสูญเสียการได้ยิน ผดุง อารยะวิญญู (2533, หน้า 21-25) กล่าวว่า ในวงการแพทย์โดยทั่วไปจัดระดับการสูญเสียการได้ยินไว้ 6 ระดับ

1. การได้ยินปกติ 0-25 เดซิเบล
2. สูญเสียการได้ยินเล็กน้อย 26-40 เดซิเบล
3. สูญเสียการได้ยินปานกลาง 41-55 เดซิเบล

4. สูญเสียการได้ยินมากกว่า 56-70 เดซิเบล

5. สูญเสียการได้ยินมากกว่า 71-90 เดซิเบล

6. สูญเสียการได้ยินมากกว่า 91 เดซิเบล

สูญเสียการได้ยินระดับ 1-5 เรียกว่า คนหูตึง ผู้ที่สูญเสียการได้ยินในระดับ 6 เรียกว่า คนหูหนวก จำนวนเดซิเบลที่กำหนดไว้นี้ เป็นค่าเฉลี่ยในหูข้างที่ดีกว่า

4. ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ที่ไม่มีความพิการอื่นซ้อนจะมีลักษณะภายนอกเหมือนคนปกติทั่วไปทุกอย่าง แต่เมื่อพูดคุยสนทนาหรือสื่อความหมายด้วยจะแสดงอาการเฉยเมย ไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบ เพราะไม่ได้ยินเสียงคู่สนทนา

ผลจากการไม่สามารถสื่อความหมายและไม่รับทราบสารจากคนอื่นมีผลต่อลักษณะทางจิตวิทยาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดย ผดุง อารยะวิญญู (2533, หน้า 36) รวบรวมไว้มี 4 ข้อ ดังนี้

1. ระดับสติปัญญาของผู้มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีการวิจัยในเรื่องนี้มากในระยะเวลาหลายปีที่ที่ผ่านมาแต่ไม่มีการสรุปที่แน่นอนว่า เด็กหูตึงหรือหูหนวกมีระดับสติปัญญาแตกต่างไปจากเด็กปกติ แต่สิ่งที่ทำให้บางคนมีความเห็นว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีสติปัญญาดำกว่าปกติ นั้นเป็นเพราะการเรียนรู้ของเด็กเหล่านี้ช้ากว่าเด็กปกติ เพราะมีภาษาจำกัด ไม่เกี่ยวกับระดับสติปัญญาแต่อย่างใด

2. อารมณ์ของเด็ก การวิจัยยืนยันว่า เด็กเหล่านี้มีปัญหาทางด้านอารมณ์ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการปรับตัว เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเป็นจำนวนมากจึงมีพฤติกรรมทางอารมณ์ด้อยกว่าเด็กปกติ

3. ในด้านสังคมนั้นเด็กเหล่านี้มีปัญหาในด้านการปรับตัวในทางสังคม เด็กบางคนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนปกติได้ด้นัก เพราะบางรายไม่ได้รับการยอมรับจากคนปกติ

4. เด็กเหล่านี้มีปัญหาทางการพูด การพูดเป็นปัญหาในใหญ่ที่สุดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน การเรียนการสอนสำหรับเด็กเหล่านี้จึงมุ่งเน้นเกี่ยวกับภาษาและการพูด

สุชา จันทร์ธอม (2511, หน้า 76-77) ศึกษาว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีอารมณ์ไม่มั่นคง มักมีอาการทางประสาทและการปรับตัวไม่ดีเหมือนเด็กปกติ ทั่วไป

รจนา ทรรทรานนท์ และคณะ (2526, หน้า 87-89) ยังกล่าวว่า ผลจากไม่ได้ยินและพูดไม่ได้ทำให้เด็กขาดภาษาที่สื่อความคิด ความรู้สึก ความต้องการของตนเองแก่ผู้อื่น ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน แสดงพฤติกรรมบางอย่าง ที่บ่งชี้ถึงการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง เช่น ขี้โมโห เอาแต่ใจตนเอง ก้าวร้าว ขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่ทำตามระเบียบข้อบังคับ

เห็นแก่ตัว รู้สึกขาดความอบอุ่น รู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ ไม่มีความสุข ใช้อวด ต่อต้านคำสั่ง บางรายแยกตัว ไม่สนใจความเป็นไปรอบตัว วิตกกังวล รู้สึกอิจฉาริษยาพี่น้องที่ปกติ ที่เห็นว่าพ่อแม่เอาใจใส่มากกว่าเขา หวาดระแวงไม่ไว้วางใจใคร อาจกลัว ในบางสิ่งบางอย่างโดยไม่ สมเหตุสมผล มีทัศนคติลบ ซึ่งมีความคิดแคบ เก็บตัว มีความรู้สึกว่าตัวเอง ต้อยต่ำ ตลอดจนมี ความแค้นเคืองบุคคลอื่นรวมทั้งตัวเอง

อัญชลี คำนวณวิรุพหวนิช (2539, หน้า 30-31) ได้ศึกษาเรื่องครอบครัวกับเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน ไว้ว่า พ่อแม่คือกำลังสำคัญในการเลี้ยงดูและพัฒนาลูกทุกคน เด็กที่บกพร่องทางการได้ยินคนหนึ่งอาจเป็นคนเดียวในครอบครัวที่เป็นเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน หรืออาจจะมีสมาชิกคนอื่นในครอบครัวที่เป็นคนที่บกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่บกพร่องทางการได้ยินที่มีพ่อแม่ บกพร่องทางการได้ยินจะเห็นภาษามือตั้งแต่แบเบาะ ถ้าเด็กคนนั้นเป็นเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน ที่หูหนวกสนิท อย่างน้อยเขาจะโชคดีที่ได้มีโอกาส รู้จักภาษามือตั้งแต่แรกเกิด เด็กที่บกพร่องทางการได้ยินบางคนอาจได้ยินเสียงได้โดยใช้เครื่องขยายเสียง นั่นคือโอกาสสำคัญที่เขาจะได้มี โอกาสรู้จักทักษะในการพูดและฟัง ตั้งแต่อายุน้อย ๆ นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ภาษามือจากพ่อแม่ของเขาที่เป็นคนเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินเช่นกัน

คิงและคลิกลีย์ (King & Quigley, 1985 อ้างถึงใน อัญชลี คำนวณวิรุพหวนิช, 2539, หน้า 33) กล่าวว่า ภาษาที่ใช้ในครอบครัวที่มีลูกเป็นเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน (Speech) การใช้ท่าทาง ธรรมชาติ (Gesture) และการใช้ท่ามือที่คิดขึ้นเองในครอบครัว (Homemade Signs)

เคลลีและเอ็กเคอร์แมน (Kyle & Ackerman, 1989, p. 33) ได้ศึกษาการเลี้ยงดูทารกที่เด็กที่ บกพร่องทางการได้ยินและทารกที่มีการได้ยิน ระยะเวลา 33 สัปดาห์ถึง 43 สัปดาห์ พบว่าการเลี้ยงดู เด็กของแม่มีความแตกต่างกันคือแม่ที่มีการได้ยินและมีการได้ยิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนที่บกพร่องทางการได้ยิน และคนที่บกพร่องทางการได้ยินรู้ว่าจะถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่ลูกหลานได้อย่างไร

ในปัจจุบันพ่อแม่ที่มีการได้ยินยังคงไม่ยอมหัดภาษามือ พวกเขาจึงมีปัญหาในการ สื่อสารกับลูกซึ่งเป็นเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินที่มีอายุน้อย พ่อแม่เหล่านั้นยังมีความเข้าใจผิด เพราะคำแนะนำที่เกินความจริงที่ว่าลูก ๆ ที่เด็กบกพร่องทางการได้ยินของพวกเขาจะสามารถ เพิ่มพูนทักษะการพูดได้ดี จนสามารถเข้าสังคมกับคนปกติได้เอง ความเชื่อผิด ๆ นี้จะนำผลร้ายมา ให้ ทำให้เกิดปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างลูกที่บกพร่องทางการได้ยินกับพ่อแม่หรือบุคคลใน ครอบครัวที่การได้ยินปกติ เคทซ์ (Katz) ผู้ซึ่งเคยเป็นผู้บริหารสมาคมผู้ปกครองเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินนานาชาติ เคยเขียนถึงกรณีนี้ว่าผู้ปกครองเด็กที่ตกอยู่ใต้สถานการณ์ดังกล่าวมักจะ ร้องเรียนหลังจากที่ ลูก ๆ ที่เป็นเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินของพวกเขาโตขึ้น พวกเขาเสียใจที่ไม่ได้หัดเรียนภาษามือเพื่อสื่อสารกับลูก ๆ ที่บกพร่องทางการได้ยินตั้งแต่ลูกยังเล็ก ถ้าเขารู้ว่าสิ่งนี้

เป็นสิ่งที่จำเป็นเขาขอมกระตือรือร้นอยากทำเช่นนั้น ผู้รู้ควรจะบอกความจำเป็นดังกล่าวให้ผู้ปกครองทราบทันเวลา เพื่อที่จะให้ครอบครัวได้เข้าใจในความสำคัญของภาษาที่จะสื่อสารต่อกันระหว่างเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินและบุคคลในครอบครัว บรรดาครูของเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินควรมีชั่วโมงการสอนที่โรงเรียนของเด็กปกติ แต่พวกเขาควรปันเวลาบางส่วนไปเยี่ยมครอบครัวของลูกศิษย์ที่บกพร่องทางการได้ยินบ้าง เพื่อที่จะได้รู้ว่าพ่อแม่ของเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินต้องการอะไร และให้คำแนะนำที่ถูกต้องกับผู้ปกครองเหล่านั้น

ครอบครัวและการให้คำปรึกษาครอบครัว

1. ความหมายและความสำคัญของการให้คำปรึกษาครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญในการหล่อหลอมและขัดเกลาพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญตลอดช่วงชีวิตมนุษย์ มีผู้ให้ความหมายของครอบครัวไว้อย่างหลากหลายดังนี้

อัญชลี คำนววิรุฬหวิเช (2539, หน้า 45) ให้นิยามว่าครอบครัวหมายถึง บ้านหรือการมีที่อยู่อาศัยร่วมกันประการหนึ่ง กับมีปัจจัยบริโภคร่วมกันอีกประการหนึ่ง โดยบุคคลที่อยู่รวมกันจะประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูกเป็นแกน อาจจะมีเพียงเท่านี้ที่เรียกว่าครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) หรืออาจจะมีสมาชิกอื่น เช่น เขย สะใภ้ หลาน เหลน ที่เรียกว่าครอบครัวขยาย (Extended Family) ก็ได้ ทั้งนี้สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต และมีความรู้สึกผูกพันโดยผ่านพฤติกรรมการสื่อสาร

โสภา ขปิลมันน์ (2534, หน้า 2-2) นิยามว่า ครอบครัวคือ กลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่มาอยู่ร่วมกันในครัวเรือนเดียวกันหรือแยกกันอยู่ก็ได้ และสมาชิกทุกคนในครอบครัว จะมีปฏิริยาสัมพันธ์ต่อกันในด้านความรัก ความเอาใจใส่ มีจิตผูกพันกัน ให้การอบรมดูแลความประพฤติ และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536, หน้า 53 อ้างถึงใน อัญชลี คำนววิรุฬหวิเช, 2539, หน้า 47) ให้นิยามว่า ครอบครัวเป็นสถาบันมูลฐานของมนุษยชาติ เป็นหน่วยขนาดเล็กที่สุดของสังคม และมีความใกล้ชิดกับสมาชิกของสังคมมากที่สุด ครอบครัวจะเป็นผู้สร้างและกำหนดสถานภาพของสมาชิก กำหนดสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันและต่อสังคม นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นสถาบันแห่งแรกในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม อบรมปลูกฝังกล่อมเกลาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2538, หน้า 49 อ้างถึงใน อัญชลี คำนววิรุฬหวิเช, 2539, หน้า 48) ให้นิยามว่าครอบครัวคือ กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพัน

กันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายและทางสายโลหิต ครอบครัวบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็น ข้อยกเว้นบางประการจากดังกล่าวก็ย่อมได้

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2540, หน้า 1 อ้างถึงใน อัญชลี ด้านวิรูปหวนนิช, 2539, หน้า 48) ระบุว่าครอบครัวในความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง สถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบัน สถาบันสังคมภายนอกจะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตเกิดขึ้นในครอบครัว

สายสุรี จุติกุล (2540, หน้า 23 อ้างถึงใน อัญชลี ด้านวิรูปหวนนิช, 2539, หน้า 49) นิยามว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูทารกให้อยู่รอดหล่อหลอมและสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ตลอดจนสร้างค่านิยม เจตคติ อุปนิสัยและบุคลิกภาพ

เกษม ดันติผลาชีวะ และกุลยา ดันติผลาชีวะ (2540, หน้า 209 อ้างถึงใน อัญชลี ด้านวิรูปหวนนิช, 2539, หน้า 49) ให้นิยามว่า ครอบครัว เป็นสถาบันสังคมที่เล็กที่สุด ประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน โดยมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดทางสายเลือด ทางการทำงานทางอารมณ์และมีความเอื้ออาทรเลี้ยงดูกัน ความสัมพันธ์ของครอบครัวคือตัวบ่งชี้สุขภาพจิตและชีวิตของคน

เมธิรินทร์ ภิญโญชน (2539, หน้า 1) นิยามว่า ครอบครัว หมายถึง การที่ชายและหญิงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา มีความรับผิดชอบร่วมกัน แบ่งงานและหน้าที่กันทำตามความเหมาะสม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งด้านการเงิน อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ร่วมกัน และเมื่อมีบุตรธิดาก็ทำหน้าที่ของบิดามารดาให้การเลี้ยงดูเอาใจใส่ ดูแลให้ได้รับความอบอุ่นและปลอดภัยและหากมีบุตรธิดามากกว่าคนหนึ่ง บิดามารดาก็ต้องอบรมสั่งสอนให้ลูกรู้บทบาทหน้าที่ของการเป็นพี่น้อง ให้รู้จักแบ่งปันดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2542, หน้า 2) ระบุว่า The United States Bureau of the Census (1988) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ คำนิยามว่า ครอบครัว (Family) เป็น กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยการเกิด การแต่งงาน หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม และอาศัยอยู่ร่วมกัน ลักษณะครัวเรือนที่นอกเหนือไปจากนี้ถือว่าไม่ใช่ครอบครัว

จากความหมายของครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า ครอบครัวหมายถึงสถาบันมูลฐานของมนุษยชาติ เป็นหน่วยขนาดเล็กที่สุดของสังคม ที่กลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมา รวมกันอยู่โดยการสมรส โดยการอาศัยอยู่ร่วมในครอบครัวเดียวกันมีบทบาทสำคัญในการหล่อ

หลอม อุปนิสัย บุคลิกภาพและกำหนดบทบาทของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยผ่านกระบวนการสื่อสารในครอบครัว

ครอบครัวในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ครอบครัวที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน ที่เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองและบุตรสูญเสียการได้ยินเกินกว่า 90 เดซิเบล ด้วยเสียงบริสุทธิ์ ณ ความถี่ 100 – 1,000 และ 2,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ตึกว่า

การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling)

การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) และครอบครัวบำบัด (Family Therapy) มีความหมายเหมือนกันด้านกระบวนการช่วยเหลือ และมีความคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีระบบ (System Theory) ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบครอบครัวที่เรียกว่า (Family System) ระบบนี้ประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ คือ ระบบย่อยแห่งบุคคล (Individual Subsystem) ระบบย่อยของสามีภรรยา (Spousal Subsystem) ของพ่อแม่ (Parental Subsystem) และพี่น้อง (Sibling Subsystem) ส่วนระบบใหญ่ที่ครอบคลุมระบบครอบครัวอีกทีนั้น ได้แก่ ชุมชน สังคมและประเทศชาติตามลำดับ (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2542 หน้า 16)

ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมแรกของบุคคล ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสิ่งที่มียุทธผลต่อความรู้สึกนึกคิด การมองโลกและมองตนเองและที่สำคัญคือ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนามบุคลิกภาพ (ภารดี เจิมพิพัฒน์, 2545 หน้า 30) ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานแห่งการแลกเปลี่ยน สิ่งสำคัญที่ทำการแลกเปลี่ยนกันก็คือความรัก โดยเริ่มต้นจากพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ให้ และลูกซึ่งเป็นผู้รับในระยะแรก ถ้าการแลกเปลี่ยนความรักเป็นไปในบรรยากาศที่พึงพอใจมีทั้งการให้และการรับในสัดส่วนที่เหมาะสม พัฒนาการของบุคคลก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดเป็นความรู้สึกไว้วางใจบุคคลในครอบครัว เอื้ออาทรต่อกัน และพร้อมจะเสียสละให้แก่กัน แต่ถ้าสิ่งเหล่านี้ดำเนินไปอย่างไม่เหมาะสมก็จะก่อให้เกิดความรู้สึกทุกข์ใจ คับข้องใจ ความขมขื่น และความเกลียดชังเกิดขึ้น ความรู้สึกทางลบที่เกิดขึ้นในครอบครัวจะมีความรุนแรงที่เกิดขึ้นยิ่งกว่าที่เกิดขึ้นในสังคมหน่วยอื่น (จรวพร เมธิกุล, 2545 หน้า 46)

ภารดี เจิมพิพัฒน์ (2545, หน้า 30) กล่าวว่า ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับเด็กในระยะเริ่มต้นของชีวิตจะช่วยให้เด็กเผชิญกับความเครียดและความลำบากได้ดีเมื่อโตขึ้น นอกจากนี้ความสัมพันธ์ในครอบครัวยังเป็นตัวกำหนดคุณภาพของความสัมพันธ์ที่บุคคลจะมีต่อบุคคลอื่นในอนาคตอีกด้วย

การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) เป็นการให้คำปรึกษาลักษณะหนึ่งที่มีมุ่งให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว มีผู้ให้ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัวไว้ดังนี้

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2542, หน้า 87) ให้ความหมายของการให้คำปรึกษา คือ การให้คำปรึกษาที่รวมเอาบุคคลที่มีความผูกพันกันในฐานะเป็นครอบครัวเข้ามาร่วมด้วย เป็นการให้คำปรึกษาทั้งครอบครัวไม่ใช่เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ครอบครัวในที่นี้หมายถึง บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดได้แก่พ่อแม่ สามี ภรรยา ลูก ญาติพี่น้อง และบางครั้งอาจรวมถึงมิตรสหายด้วย

เมธินันท์ ภิญญชน (2539, หน้า 19) ได้นิยามการให้คำปรึกษาครอบครัวหรือครอบครัวบำบัดอย่างกว้างๆ กล่าวคือครอบครัวบำบัดโดยทั่วไปเป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ที่ใช้คำว่าโดยทั่วไปเพราะบางครั้งต้องให้ความช่วยเหลือระบบย่อย (Subsystem) ของครอบครัว เช่น ระบบพ่อแม่ (Parent Subsystem) หรือพี่ ๆ (Older Sibling Subsystem) อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ นักครอบครัวบำบัดบางคนอาจพบพ่อแม่ในครั้งแรก บ้างก็พบกันทั้งครอบครัวตั้งแต่แรกเริ่มเลย รวมทั้งเด็กเล็ก ๆ นั้นคือทั้งครอบครัว จะต้องได้พบนักบำบัดอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ขณะที่มีการอยู่ด้วย อาจจะทำให้เห็นแก่น้ำบาดได้เห็นเงื่อนไขของปัญหา สัมพันธภาพในครอบครัว ที่จริงแล้วไม่ได้เป็นเรื่องยากที่จะให้เด็กมีส่วนร่วมในช่วงเวลาพบนักครอบครัวบำบัดเลย เพียงแต่ว่านักบำบัดครอบครัวแต่ละคนจะรู้สึกสะดวกใจแค่ไหน สรุปว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวหมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่ถูกกล่าวว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เพราะถือว่าครอบครัวเป็นระบบๆหนึ่ง ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบครอบครัวจึงเป็นของส่วนรวม และเป็นความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัวที่จะต้องร่วมมือกันหาทางแก้ไข โดยความช่วยเหลือของนักให้คำปรึกษาที่มีคุณสมบัติส่วนตัว มีวิชาชีพที่เหมาะสม เพื่อที่จะให้ครอบครัวอยู่ในสถานะที่สมดุลและทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นแนวทางที่จะพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถสื่อสารได้ดี และสามารถสร้างสัมพันธภาพและปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัวและสังคมภายนอก

บรูโน (Bruno, 1989, p. 138) ให้ความหมายของครอบครัวบำบัด หรือการให้คำปรึกษาครอบครัวว่า หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัวไม่บุคคลเพียงคนเดียวในครอบครัวที่มีพฤติกรรมที่มีปัญหา ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องเข้าร่วมในการบำบัด เพื่อประเมินถึงรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวนั้น ๆ ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดพฤติกรรมที่มีปัญหา ครอบครัวบำบัดเป็นวิธีการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ซัวเบอร์ (Sauber, 1993, p. 138 อ้างถึงใน อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2542, หน้า 70) สรุปความหมายของครอบครัวบำบัด หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว โดยที่สมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 คนขึ้นไปเข้ารับการบำบัด เช่น การให้ความช่วยเหลือระหว่างแม่และลูก พ่อแม่กับลูก หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ซึ่งในการให้ความช่วยเหลือโดยใช้

ครอบครัวบำบัด ต้องพิจารณาในประเด็นหลักดังนี้คือ ให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัวไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีปัญหา เพราะสมาชิกในครอบครัวทุกคนมีส่วนได้รับทุกข์จากปัญหาของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการบำบัดใช้การสังเกตครอบครัวในการวินิจฉัยทางด้านอารมณ์และพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือทางด้านความผิดปกติของบุคลิกภาพ ซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้นมักเกิดจากรอบครัวที่ทำหน้าที่บกพร่อง ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว นักบำบัดต้องมีสัมพันธที่ดีกับสมาชิกทุกคน และต้องเข้าใจครอบครัวทั้งทางด้านอารมณ์และทางด้านกายภาพ และมีจุดมุ่งหมายของการให้ความช่วยเหลือ ครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางที่นักบำบัดต้องเกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการบำบัด

การให้คำปรึกษารอบครัวเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นปี ค.ศ.1950 (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2542, หน้า 84) เป็นทั้งแนวคิดและเทคนิคที่ได้พัฒนาขึ้นจากที่มีการให้คำปรึกษาเป็นเฉพาะรายบุคคล ต่อมา มีการนำการปรึกษาแบบกลุ่มเข้ามาใช้ เพื่อให้กลุ่มช่วยในการแก้ปัญหาและพัฒนาบุคคล พบว่าหลายคนมีปัญหามือกลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิม จึงได้มีการพัฒนาแนวคิดการให้คำปรึกษารอบครัวขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม อันจะทำให้สมาชิกแต่ละคนเติบโตไปได้อย่างกลมกลืน ปรับตัวกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ศักยภาพที่มีอยู่ได้อย่างสูงสุดโดยการให้คำปรึกษารอบครัว จะช่วยให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่นการสื่อสาร การแก้ไขข้อโต้แย้ง รวมทั้งแก้ไขปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวและกับระบบภายนอกเช่น เครือญาติ เพื่อนฝูงและที่ทำงาน

หลักการให้คำปรึกษารอบครัว

อุมพร ตรังคสมบัติ (2542, หน้า 110) กล่าวว่า การให้คำปรึกษารอบครัวมีเทคนิคหลายอย่างแต่มีหลักการที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. ทำให้ครอบครัวเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะร่วมมือในการรับบริการปรึกษา การให้คำปรึกษาเฉพาะบุคคลนั้นผู้รับการปรึกษามักมาด้วยความสมัครใจ และต้องการความช่วยเหลือเพื่อตนเอง ผู้รับการปรึกษาจึงมีแรงจูงใจที่จะร่วมมือในการรับบริการปรึกษาแต่การให้คำปรึกษารอบครัวนั้นแตกต่างไปครอบครัวส่วนใหญ่ที่มารับคำปรึกษา มักไม่ได้คิดว่าปัญหาอยู่ที่ครอบครัวแต่คิดว่าอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง และที่ครอบครัวมาร่วมรับการปรึกษานั้นเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาเท่านั้น การทำให้ครอบครัวมีแรงจูงใจและร่วมมือในการให้การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ยากกว่า ดังนั้นสิ่งแรกที่ต้องทำคือสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น มิฉะนั้นครอบครัวอาจหยุดการรับคำปรึกษากลางคันหรือต่อต้านการให้การศึกษาได้

2. วิเคราะห์ปัญหาให้กระจ่าง ทำความเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ว่า คืออะไรเกิดเนื่อง

จากอะไร ใครเป็นผู้มีส่วนในการเกิดปัญหาหรือทำให้ปัญหาคำเนินอยู่ การแก้ปัญหาที่เคยกระทำนั้นได้ผลหรือไม่ ถ้ามีปัญหาหลายอย่างอะไรเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องรีบแก้ไขก่อนผู้ให้การศึกษาต้องหาข้อมูลให้ได้อย่างเพียงพอเพื่อจะสร้างสมมุติฐานเกี่ยวกับปัญหาได้อย่างถูกต้อง

3. เฟ่งเล็งปฏิสัมพันธ์ที่สังเกตได้ในชั่วโมงการให้คำปรึกษา ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าความขัดแย้งภายในใจของแต่ละคน ถ้าสังเกตความเป็นไปได้ในชั่วโมงการให้คำปรึกษาจะพบว่า มีปฏิสัมพันธ์หลายอย่างเกิดขึ้น บางอย่างเกิดขึ้นแล้วซ้ำอีก จนเป็นรูปแบบประจำครอบครัวนั้น ๆ ในครัวที่มีปัญหารูปแบบดังกล่าวมักไม่เหมาะสม ผู้ให้คำปรึกษาต้องเสนอรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกว่าแบบเดิมในครอบครัวการที่จะมองเห็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และเข้าใจวงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ได้นั้น ผู้ให้คำปรึกษาต้องเฟ่งเล็งที่กระบวนการ (Process) ที่เกิดขึ้นในกระบวนการบำบัดมากกว่าที่จะเฟ่งเล็งที่เนื้อหา (Content) หรือรายละเอียดปลีกย่อยที่ครอบครัวเล่าให้ฟัง นอกจากนี้ต้องเข้าใจความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างครบถ้วน ไม่ใช่เฉพาะกับคนเพียงคนเดียว

4. ช่วยให้ครอบครัวมองปัญหาในแง่มุมใหม่ การที่ครอบครัวแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะครอบครัวติดอยู่กับความคิดเก่า ๆ ผู้ให้คำปรึกษาต้องช่วยให้ครอบครัวมองปัญหาในแง่ใหม่ ช่วยให้ครอบครัวเข้าใจวงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น การมองปัญหาในแง่ใหม่ โดยเฉพาะแง่ของวงจรปฏิสัมพันธ์จะทำให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้ครอบครัวมีเป้าหมายชัดเจนในการรับการปรึกษา การมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการแก้ปัญหาดังจุดใด หรือให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรนั้น จะทำให้การให้คำปรึกษามีทิศทางแน่นอนไม่เสียเวลานาน และการแก้ปัญหาก็จะเป็นไปอย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

5. สร้างเครือข่ายทางสังคมในครอบครัว ครอบครัวที่มีปัญหามักกระทำตนเป็นระบบปิด (Closed System) ที่มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับตัวได้ลำบาก ขาดเครือข่าย ประคับประคองและมีสัมพันธ์ไม่ดีกับระบบอื่น ๆ การให้การปรึกษาจะเกิดผลดีต่อเมื่อผู้รับการปรึกษาดึงเอาเครือข่ายต่าง ๆ มาช่วยเหลือเพื่อให้ ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นและคงทนถาวรขึ้น

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2542, หน้า 113) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึงถึงในกระบวนการจัดบำบัดครอบครัวทั้ง 3 ระยะดังนี้

1. ระยะต้น สิ่งสำคัญที่สุดในระยะนี้มี 3 ประการ คือ ทำให้ครอบครัวเกิดความรู้สึกอยากร่วมมือในการบำบัดรักษาและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ทำให้ครอบครัว วิเคราะห์ให้เข้าใจปัญหาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะให้ครอบครัวเข้าใจวงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ และ แก้ปัญหาแรงกดดันที่เกิดขึ้น
2. ระยะกลาง ในระยะนี้ปัญหาที่ทำให้ครอบครัวต้องมาพบผู้บำบัดได้รับการแก้ไขให้ดี

ขึ้นแล้ว เวลาส่วนใหญ่จะใช้ไปในการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับลึก ในตอนท้ายของระยะนี้เมื่อครอบครัวเข้าใจตนเองมากขึ้นและมีทักษะดีขึ้น

3. ระยะสุดท้าย ในระยะนี้ปัญหาต่าง ๆ ได้รับการแก้ไขจนหมดสิ้นแล้ว ครอบครัวมีการปรับตัวดีขึ้นและแก้ไขความขัดแย้งที่มีได้มากขึ้น ผู้นำจะเริ่มนัดครอบครัวห่างขึ้นเรื่อย ๆ อาจเป็นเดือนละครั้งหรือสองเดือนครั้ง เพื่อเตรียมครอบครัวให้พร้อมสำหรับการหยุดทำจิตบำบัด การบำบัดครอบครัวมักจะสิ้นสุดลงง่ายกว่าการบำบัดเฉพาะบุคคล บางครั้งเมื่อสิ้นสุดการบำบัดทั้งครอบครัวแล้ว อาจมีการบำบัดเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะคู่ต่อไป

กริก กราร์กิน และ เคสสเลอร์ (Glick, Clarkin & Kessler, 1987, p. 102) เสนอเป้าหมายและวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการให้คำปรึกษาครอบครัวดังนี้

เปลี่ยนแปลงโครงสร้างและความสัมพันธ์ในครอบครัว ให้เหมาะสม ช่วยให้ครอบครัวปรับตัวกับปัญหาความเครียดได้ดี สร้างทักษะที่สำคัญ และ ช่วยให้สมาชิกเกิดความเข้าใจตนเองมีวิธีการ คือ การทำขอบเขตระหว่างบุคคลและระหว่างระบบย่อยให้ชัดเจนและเหมาะสม สร้างความผูกพันให้สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเองอย่างเพียงพอ ช่วยให้มองปัญหาในแง่มุมใหม่ ให้ความรู้โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวงจรชีวิตแต่ละช่วง เพื่อจะปรับตัวให้ถูกต้อง ช่วยให้ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างยืดหยุ่น ฝึกทักษะการแก้ไขความขัดแย้ง การสื่อสารและการสนองทางอารมณ์ การอบรมลูก สามารถวิเคราะห์ความเป็นมาของปัญหา รู้ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อปัญหา และรู้ว่าปฏิสัมพันธ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่ และต้องแก้ไขอย่างไร

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2542, หน้า 117) คือ

1. การบำบัดครอบครัวเอสซีติก (Aesthetic Family Therapy)

เป็นการให้คำปรึกษาครอบครัวที่อิงทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และ ทฤษฎีอัตถิภาวนิยม การให้คำปรึกษาจะเน้นความขัดแย้งในจิตใจที่เกิดจากปัญหาในครอบครัว มากกว่าเน้นปฏิสัมพันธ์ที่สมาชิก

2. การบำบัดครอบครัวเพรกมาติก (Pragmatic Family Therapy)

เป็นการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีระบบ เน้นการแก้ไขพฤติกรรมหรืออาการป่วยให้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2542, หน้า 118) กล่าวถึงทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบต่างๆอย่างสังเขปดังนี้

1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาคครอบครัวแบบจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Family Therapy) ผู้นำในการให้คำปรึกษาคครอบครัวแบบนี้คือ นาธาน เอกเคอร์แมน (Nathan Ackerman) เมอร์เรย์ โบเวน (Murray Bowen) และ ไอแวน บอส ซอร์เมนยี นาگی (Ivan Boszormenyi-Nagy) เป้าหมายที่สำคัญคือ ช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์กันบนพื้นฐานของความเป็นไปในปัจจุบันมากกว่าบทบาทในจิตใต้สำนึก (Unconscious) โดยเฉพาะภาพที่เกี่ยวกับครอบครัวเดิม ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญคือ

1.1 ปฏิสัมพันธ์ในอดีต พ่อ-แม่-ลูกถูกฝังอยู่ในจิตระดับลึก (Internalized) ภาพของพ่อแม่ที่อยู่ภายในใจนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อชีวิตของบุคคลในปัจจุบัน

1.2 ความสัมพันธ์ที่บุคคลมีกับพ่อแม่ในวัยเด็กต่อความสามารถในการใช้ชีวิตในปัจจุบันเทคนิคที่สำคัญในการบำบัด คือการวิเคราะห์ (Clarification) การตีความหมาย (Interpretation) และการแก้ไขความขัดแย้งในจิตใจ (Working Through)

2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาคครอบครัวกลุ่มเน้นประสบการณ์ (Experiential Family Therapy) ผู้นำของจิตบำบัดแบบนี้คือ คาร์ล วิทาเกอร์ (Carl Whitaker) โทมัส มาโลนี (Thomas Malone) และ บันนี่ ดูห์ล (Bunny Duhl) เป้าหมายสำคัญของการบำบัดก็คือเพื่อช่วยให้บุคคลเติบโตขึ้น มีความมั่นคงในตนเองและมีอิสรภาพในการเลือกสำหรับชีวิตของตน การบำบัดจะเน้นสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เน้นที่นี้และปัจจุบันนี้ (Hear and Now)

2.2 อิสรภาพในการแสดงออกของแต่ละบุคคล

2.3 การตระหนักถึงความเป็นไปที่เกิดขึ้นภายในตนเอง (Self-Awareness)

2.4 การทำให้ตนเองบรรลุถึงจุดเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.5 ความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

ปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว เช่น ให้เปิดเผยต่อกันและกันมากขึ้น มีความยืดหยุ่นในกฎระเบียบของครอบครัว มีการสื่อสารที่เหมาะสม เทคนิคที่ใช้ได้แก่ เทคนิคแบบ เกสตัลท์ (Gestalt) การสมมุติบทบาท (Role Play)

3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาคครอบครัวกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behavioral Family Therapy) ผู้นำในการให้คำปรึกษาคครอบครัวแบบนี้คือ บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) และ โรเบิร์ต ไวสส์ (Robert Weiss) เป้าหมายสำคัญของการบำบัดก็คือ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างซึ่งส่งผลให้การแก้ไขปัญหาดังนั้น แนวคิดพื้นฐาน คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ การปรับ พฤติกรรม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) การให้คำปรึกษาทำโดยวิเคราะห์ลำดับของพฤติกรรม โดยจะเน้นสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ใช้หลักของการให้แรงเสริม

3.2 การลงโทษหรือการเพิกเฉยเพื่อเพิ่มหรือลดพฤติกรรม

3.3 การกำหนดแผนการที่แน่นอนให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติ

3.4 เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นคู่ ๆ เช่น ระหว่างสามีกับภรรยาหรือแม่กับลูก เทคนิคที่ใช้ได้แก่ การฝึกรอบร้อมพ่อแม่ในการอบรมระเบียบวินัยลูก (Behavioral Parent Training) การใช้ การทำสัญญา (Contingency Contract) และการลดความกังวลอย่างเป็นระบบ (Systematic Desensitization)

4. ทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวกลุ่ม เน้นทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว (Structural Family Therapy) ผู้นำในการให้คำปรึกษารอบครัวแบบนี้ คือ ซาวันเดอร์ มินูชิน (Salvador Minuchin) แนวคิดของการให้คำปรึกษาดังอยู่บนทฤษฎีระบบ โดยจะเน้นที่ Structure หรือ โครงสร้างของครอบครัวซึ่งหมายถึงระบบความสัมพันธ์ เช่น ลำดับ อำนาจ ขอบเขต ฯลฯ เป้าหมายสำคัญของการให้คำปรึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวให้เหมาะสมขึ้น โดยเชื่อว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือคงอยู่เรื่อย ๆ ก็เพราะครอบครัวมีโครงสร้างของครอบครัวที่ใช้การไม่ได้ โดยจะเน้นสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

การเน้นที่การสร้างขอบเขตที่ชัดเจนระหว่างระบบย่อย การจัดลำดับอำนาจและการช่วยให้สมาชิกมีความผูกพันในระดับที่เหมาะสม

เทคนิคที่ใช้ได้แก่ การเข้าร่วม (Joining) การแสดงบทบาท (Enactment) การท้าทาย (Challenging) และ การสร้างขอบเขต (Boundary – Making)

5. ทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวกลุ่ม เน้นทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Family Therapy) ผู้นำในการให้คำปรึกษารอบครัวแบบนี้คือ เกรกอรี เบทสัน (Gregory Bateson) แพรว์ เวลาริก (Paul Watzlawick) จอน วีคแลนด์ (John Weakland) และเวอร์จิเนีย ซะเทีย (Virginia Satir) เป้าหมายสำคัญของการให้คำปรึกษา คือ เพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้เหมาะสมขึ้น โดยเฉพาะด้านการสื่อสารโดยเน้นการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ตามทฤษฎีระบบ และการวิเคราะห์พฤติกรรมในอดีตที่จะมีผลต่อพฤติกรรมในอนาคต (Cybernetics) เช่น การมองหา วงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ กฎในครอบครัวที่ทำหน้าที่รักษาภาวะสมดุลของครอบครัว (Homeostasis) ความสัมพันธ์แบบองค์รวม (Complementary) และ ความสอดคล้องกันของสมาชิก (Symmetrical)

เทคนิคที่ใช้ได้แก่ การสอนครอบครัวถึงวิธีการสื่อสารที่ชัดเจน วิเคราะห์วิธีการสื่อสาร และเปลี่ยนแปลงลำดับขั้นของปฏิสัมพันธ์โดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ

6. ทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวกลุ่ม แบบสเตรตจิก (Strategic Family Therapy) ผู้นำในการให้คำปรึกษารอบครัวแบบนี้คือ มิลตัน อีริกสัน (Milton Erickson) มาดาเนส มารา

(Madanes Mara) และไลนน์ ฮอบแมน (Lynn Hoffman) เป้าหมายสำคัญของการให้คำปรึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาให้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว การวิเคราะห์ปัญหาอาศัยทฤษฎีระบบ และ ระบบการติดต่อสื่อสาร (Cybernetics) โดยเฉพาะการมองปัญหาแบบวงจร (Circular Causality) ที่มองว่าปัญหาคำเนินอยู่เรื่อย ๆ ก็เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อย การให้คำปรึกษา จะพยายามเปลี่ยนแปลงลำดับของพฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหา

โดยทั่วไปผู้ให้คำปรึกษาในปัจจุบันนี้จะมีแนวคิดที่ค่อนข้างยืดหยุ่น คือผสมผสาน แนวคิดและเทคนิคแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับปัญหาและลักษณะเฉพาะของครอบครัว นั้น ๆ การให้คำปรึกษาจะเน้นการให้ความรู้ครอบครัวมากขึ้นและเน้นการพัฒนาความชำนาญใน ทักษะต่าง ๆ มากกว่าที่จะทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีหลักของการให้คำปรึกษารอบครัวตามแนวคิด ของ เวอร์จิเนีย ซะเทียร์ (Virginia Satir) มาใช้ เพราะพิจารณาจากทฤษฎีหลักที่เน้นการสื่อสาร ระหว่างสมาชิกครอบครัว ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจความรู้สึกของตนเองและสมาชิก ครอบครัวเพื่อลดความรู้สึกด้านอารมณ์เครียดซึ่งเกิดขึ้นระหว่างบุคคลทั้งสาม คือบิดา มารดา และ บุตรที่บกพร่องทางการได้ยิน เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เหมาะกับกลุ่มครอบครัวที่มีบุตรที่ บกพร่องทางการได้ยิน ที่เกิดปัญหาด้านการสื่อสารและส่งผลถึงสัมพันธ์ภาพในครอบครัว เพื่อให้ ครอบครัวมีการสื่อสารต่อกัน และนำวิธีการที่ได้ไปใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับ บุคคลอื่น ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

การให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์

ประวัติของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์เมธินันท์ ภิญโญชน (2539, หน้า 98) ได้กล่าวถึง ประวัติ ของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ ไว้ว่าเวอร์จิเนียซะเทียร์ (Virginia Satir) เกิดและเติบโตมาในครอบครัว เกษตรกร ในรัฐวิสคอนซิน (Wisconsin) มีชีวิตอยู่ระหว่างปี 1916-1988 เสียชีวิตเมื่ออายุได้ 72 ปี ด้านการศึกษาซะเทียร์จบปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยแห่งรัฐวิสคอนซิน และปริญญาโทด้านสังคม สงเคราะห์จิตเวช (Psychiatry Social Work) หลังจากจบการศึกษาได้เริ่มต้นอาชีพของเธอด้วยการ สอนเด็กพิการและเด็กปัญญาเลิศ ต่อมาช่วง 1955 – 1958 ซะเทียร์ได้มาสอนที่สถาบันจิตเวชแห่งรัฐ อิลลินอยส์ (Illinois State Psychiatric Institute) ในเมืองชิคาโกในปี ค.ศ.1959 ซะเทียร์ได้เข้าร่วมกับ สถาบันเอ็มอาร์ไอ (MRI : Mental Research Institute) ที่เมืองพาโลอัลโต (Palo Alto) รัฐ แคลิฟอร์เนีย (California) งานหลักของสถาบันเอ็มอาร์ไอ (Mental Research Institute) ส่วนใหญ่ ประกอบด้วยการทำวิจัยด้านความสัมพันธ์ของปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวกับสุขภาพ และความ เจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว หลังจากอยู่ที่สถาบันเอ็มอาร์ไอเป็นเวลาหนึ่งปี ซะเทียร์ได้เปิด

โครงการฝึกอบรมการให้คำปรึกษารอบครัว ซึ่งสถาบันเอ็มอาร์ไอประกาศว่า เป็น โครงการฝึกอบรมการให้คำปรึกษารอบครัว โครงการแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา

เมธินีทร ภิญโญชน (2539, หน้า 99) กล่าวเพิ่มเติมว่า ขณะที่ชะเทียร์ยังคงให้ความช่วยเหลือครอบครัวโดยอาศัยพื้นฐานของทฤษฎีระบบและการสื่อสาร และได้เพิ่มหลักการของทฤษฎีเกสตัลท์ที่เน้นการเจริญเติบโต (Growth) และการตระหนักรู้ (Awareness) ในปี 1961 ชะเทียร์ได้ย้ายไปทำงานที่สถาบันแอสซาเล็น (Esalen) ในเมืองบิกเซอร์ (Big Sur) รัฐแคลิฟอร์เนีย ที่สถาบันแห่งนี้ให้ความสำคัญเรื่องการเจริญเติบโต (Growth) ความรู้สึก (Feelings) และการตระหนักรู้ (Awareness) ซึ่งตรงกับความสนใจและในโอกาสนี้ชะเทียร์ได้ทำงานเกี่ยวข้องกับฟริตซ์ เพิลส์ (Fritz Pearls) ผู้นำของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ก่อนที่เขาจะย้ายไปอยู่ที่ บริติช โคลัมเบีย ประเทศแคนาดา อย่างไรก็ตามชะเทียร์ก็ไม่ได้รับเอาหลักการของเกสตัลท์มาใช้ทั้งหมด แต่รับเอาความเชื่อของเกสตัลท์ในบางประการ เช่น เรื่องของประสบการณ์ (Experiencing Concept) เรื่องการตระหนักรู้ (Awareness) และความรู้สึก (Feelings) ที่เกิดขึ้นที่นี่และเดี๋ยวนี้ (Here and Now) ชะเทียร์มีชื่อเสียงอย่างกว้างขวางทั้งในสหรัฐอเมริกาและในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้เขียนหนังสือชื่อ “Conjoint Family Therapy” ในปี ค.ศ. 1964 หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมอย่างสูง และมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ชะเทียร์ได้รับเชิญให้ไปบรรยายเชิงปฏิบัติการมากขึ้น ในขณะเดียวกันเธอก็ยังคงผลิตงานเขียนและสาริตทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตใน ค.ศ. 1988

แนวคิดสำคัญของการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์

ทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ จัดอยู่ในทฤษฎีให้คำปรึกษารอบครัวกลุ่มเน้นประสบการณ์และมนุษยนิยม (Experiential and Humanistic Family Therapy) ซึ่งพื้นฐานความเชื่อที่คล้ายกันในเรื่องประสบการณ์ (The Experiential) และมนุษยนิยม (Humanistic) แต่มีเอกลักษณ์ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวต่างกัน จึงสามารถแยกได้เป็นสองกลุ่มย่อย กลุ่มแรกเป็นกลุ่มเน้นประสบการณ์ (The Experiential Model) มีคาร์ล ไวท์เทเกอร์ (Carl Whitaker) เป็นผู้นำ และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่เน้นมนุษยนิยม (The Humanistic Model) อันมีเวอร์จิเนีย ชะเทียร์เป็นผู้นำคนสำคัญ การที่จัดกลุ่มย่อยทั้งสองกลุ่มอยู่ภายใต้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเดียวกัน เนื่องจากทั้งสองกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดซึ่งทั้งสองกลุ่มพัฒนามาจากแนวคิดของจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมและภวนิยม (Humanistic Existential Psychology) ซึ่งจะเห็นว่าผู้นำของทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวกลุ่มนี้ ได้รับอิทธิพลและนำเอาหลักการสำคัญ ๆ ของทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่ม เกสตัลท์ (Gestalt Therapy) ละครทางจิต (Psychodrama)

การให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Client – Centered Therapy) มาใช้ (เมธินีรินทร์ ภิญญชน, 2539, หน้า 96- 97)

ทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มเน้นประสบการณ์และมนุษยนิยม (Experiential and Humanistic Family Therapy) มีความเชื่อว่า บุคคลในครอบครัวไม่ตระหนักรู้ในอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง หรือหากมีการตระหนักรู้บุคคลก็จะเก็บกดอารมณ์เหล่านั้นเสีย การไม่แสดงความรู้สึกนี้ทำให้เกิดบรรยากาศของความเฉื่อยชาทางอารมณ์ (Emotional Deadness) ซึ่งส่งผลต่ออาการต่าง ๆ ในการแสดงออกของสมาชิกของครอบครัว ในบรรยากาศเช่นนี้สมาชิกในครอบครัวจะหลีกเลี่ยงที่จะมีปฏิสัมพันธ์กัน และใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในเรื่องงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับครอบครัว (เมธินีรินทร์ ภิญญชน, 2539, หน้า 100) ลักษณะพฤติกรรมเหล่านี้มักทำให้เกิดปัญหาในครอบครัวต่อมา

การจัดการกับปัญหาดังกล่าว ผู้ให้คำปรึกษาจะเน้นเรื่องความไวในการรับรู้ความรู้สึก (Sensitivity) และแสดงความรู้สึก (Feeling Expression) ให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว การแสดงความรู้สึกอาจแสดงได้ทั้งโดยวาจาและท่าทาง (Verbal and Nonverbal Manner) นอกจากนั้น นักทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มเน้นประสบการณ์และมนุษยนิยม ยังให้ความสำคัญต่อความเป็นปัจจุบัน (Here and Now) การเผชิญหน้า (Encounter) การเจริญเติบโต (Growth) และการตอบสนองที่เป็นปัจจุบัน ประสบการณ์ขณะที่สมาชิกครอบครัวกำลังเผชิญอยู่ในครอบครัวเป็นสิ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงสุขภาพจิตของครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษารอบครัวกลุ่มทฤษฎีนี้เชื่อว่าครอบครัวที่มีสุขภาพจิตที่ดีคือ ครอบครัวที่มีการสื่อสารสัมพันธ์กันอย่างเปิดเผยและมีชีวิตชีวาครอบครัวเช่นนี้จะสนับสนุนและให้กำลังใจสมาชิกในครอบครัวให้แสดงความรู้สึกและความต้องการส่วนตัวลักษณะต่าง ๆ ขณะที่ครอบครัวที่มีหน้าที่ของครอบครัวบกพร่องจะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะเปิดเผยอารมณ์และความรู้สึกที่สมาชิกมีต่อกัน และมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไม่ขัดหยุ่น ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษากลุ่มเน้นประสบการณ์และมนุษยนิยม จึงใช้วิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยการพัฒนาการตระหนักรู้ตนเอง (Self Awareness) ท่ามกลางสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวผ่านการกระทำหรือการแสดงออกที่เป็นปัจจุบัน (Through Action in the Here and Now)

เมธินีรินทร์ ภิญญชน (2539, หน้า 99) สรุปว่า นอกจากอิทธิพลของทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ (Gestalt Therapy) แล้วทฤษฎีของเซเชเทียร์ยังได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) ทฤษฎีการวิเคราะห์การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Transactional Analysis) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาของโรเจอร์ (Rogerian Therapy)

ทฤษฎีของโบเวน (Bowenian Therapy) จะเห็นว่าถึงแม้จะเพียรรับเอาแนวคิดของทฤษฎีอื่น ๆ อย่างกว้างขวางมาใช้ แต่ทฤษฎีของเธอก็มีเอกลักษณ์ที่เด่นในแง่ของการให้ความสำคัญเรื่องอารมณ์

ความรู้สึก (Emotive & Affective) และความเป็นปัจจุบัน (Here and Now) ในลักษณะของทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยมที่มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมพัฒนาบุคคลให้มีความภูมิใจในตนเอง (Self – Esteem)

ทฤษฎีระบบ (System Theory)

เมธินีพร ภิญญชน (2539, หน้า 20-21) กล่าวถึง ความคิดพื้นฐานที่สำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการคือ

1. ระบบ (System) ครอบครัวถือเป็นระบบหนึ่งที่เรียกว่าระบบครอบครัว (Family System) และมีคุณสมบัติสำคัญ 3 ลักษณะ

1.1 ทั้งหมดหรือส่วนรวม (Wholeness) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวมักจะสำรวจความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยตั้งคำถามว่าครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง มีอะไรเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว

1.2 ความสัมพันธ์ (Relationship) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวมักจะสำรวจความสัมพันธ์ใจครอบครัว โดยตั้งคำถามว่าครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง มีอะไรเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว

1.3 อีควิฟินลิตี (Equifinality) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่อยู่ในลักษณะที่เป็นปัจจุบันที่เรียกว่า “ ที่นี่และเดี๋ยวนี้ (Here and Now)” เพราะสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวสามารถดูได้จากปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

2. สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Triangles) เป็นอุปสรรคพื้นฐานต่อความสัมพันธ์ของระบบครอบครัว และเป็นสิ่งที่ทำให้ระดับความตึงเครียดทางอารมณ์ของระบบครอบครัวเพิ่มมากขึ้น หรือลดลง พฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวจะถูกมองว่า เป็นวิธีการที่ช่วยให้เกิดความใกล้ชิด หรือห่างเหินกันในระบบครอบครัว การวิเคราะห์ลักษณะของสามเหลี่ยมสัมพันธ์และการให้ความช่วยเหลือที่จะเปลี่ยนระบบ ถือเป็นสิ่งสำคัญในการให้คำปรึกษาครอบครัวการพิจารณาสามเหลี่ยมสัมพันธ์ที่เกิดในครอบครัวขยาย (Extended Family) ให้ดูจากความแตกต่างของคนแต่ละรุ่นแต่ละวัย (Different Generation) และในครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ดูได้จากความสัมพันธ์ของพ่อ แม่ และ ลูก

3. การป้อนกลับ (Feedback) ในครอบครัว หมายถึง กระบวนการปรับตัวในครอบครัว การป้อนกลับมีสองลักษณะคือ การป้อนกลับทางลบ (Negative Feedback) และการป้อนกลับทางบวก (Positive Feedback) การป้อนกลับทางลบ หมายถึง กระบวนการที่ปัญหาในครอบครัว

ได้รับการแก้ไขเพื่อให้สภาพการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัวกลับเข้าสู่สภาพที่มีประสิทธิภาพดังเดิมและการป้อนกลับทางบวก หมายถึง กระบวนการที่ผลักดันให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของสมาชิกในครอบครัวแต่ละคน

โดยเฉพาะการพิจารณาครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบ ๆ หนึ่งนั้น ได้รับอิทธิพลมาจาก ลูวิก ฟอน เบอเทลันฟี (Luwig Von Betalanffy) นักชีววิทยาชาวอเมริกาซึ่งเป็นผู้ริเริ่มความคิดและตั้งเป็นทฤษฎี เรียกว่า ทฤษฎีระบบทั่วไป (General Systems Theory) ทฤษฎีนี้มีรากฐานความคิดมาจากการนำความรู้เบื้องต้นทางฟิสิกส์มาใช้อธิบายความสัมพันธ์ ความเกี่ยวพันของบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาครอบครัวและการให้ความช่วยเหลือครอบครัวตลอดจนผู้มาขอคำปรึกษาทั่วไป

ระบบ (A System) คือ กลุ่มของหน่วยต่าง ๆ (Units) ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันแต่ละหน่วยอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ผลของการกระทำร่วมกันจะออกมาในลักษณะของส่วนรวมทั้งหมด (A Whole) ซึ่งมีความหมายมากกว่าการนำส่วนประกอบย่อย ๆ ที่เป็นอิสระมารวมกัน ดังนั้นลักษณะสำคัญของระบบคือ ส่วนรวมทั้งหมด หมายถึงผลของการกระทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องของหน่วยย่อย ๆ

เมธินันท์ ภิญโญชน (2539, หน้า 6-7) อธิบายว่าทฤษฎีระบบ เปรียบผู้มาขอคำปรึกษาแต่ละคนเหมือนระบบย่อย (Subsystem or Unit) หน่วยหนึ่งสังกัดอยู่ในระบบที่ใหญ่กว่าหรือเหนือกว่า (Higher Order System) ระบบที่ใหญ่กว่าหรือสูงกวานั้นอาจเป็นพ่อแม่ (Dyad) ซึ่งเปรียบเป็นระบบย่อยอีกหน่วยหนึ่ง สังกัดอยู่ในระบบใหญ่ที่เรียกว่าระบบครอบครัว (Family System) และในทำนองเดียวกันระบบครอบครัว ซึ่งเป็นระบบที่ใหญ่กว่าซึ่งรวมระบบย่อยสองหน่วยคือ หน่วยที่มีสมาชิกครอบครัว และหน่วยที่มีพ่อแม่เป็นสมาชิก ก็ยังเป็นระบบย่อยของระบบชุมชน (Community System) ที่เป็นระบบที่ใหญ่กว่าและสูงกว่า ดังนั้นเมื่อมีปัญหาของบุคคลและครอบครัวเกิดขึ้น ควรให้ความสนใจในเรื่องปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนทางสังคมในระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย

เมธินันท์ ภิญโญชน (2539, หน้า 7) มีความเห็นว่า การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่มีปัญหาหรือมีการผิดปกติต่าง ๆ นั้น ก็เพื่อที่จะให้ระบบครอบครัวคงอยู่ได้ ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือควรมุ่งเปลี่ยนหรือแก้ไขที่ระบบย่อยและระบบใหญ่ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะส่งผลให้พฤติกรรมของบุคคลในระบบนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย สิ่งที่ต้องพิจารณาในการให้ความช่วยเหลือได้แก่ การดูที่วิธีการ ที่สมาชิกในครอบครัวติดต่อซึ่งกันและกัน พิจารณามีการสื่อสารกันอย่างไรในครอบครัวนั้น หรือพิจารณาว่าโครงสร้าง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในแต่ละครอบครัวเป็นอย่างไร แทนที่จะมุ่งเน้นที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2542, หน้า 31) กล่าวถึงระบบครอบครัวไว้ดังนี้

1. ครอบครัวเป็นระบบเปิดทางสังคมและวัฒนธรรม (Open Social-Cultural System) ระบบครอบครัวที่ปกติจะมีการติดต่อสื่อสารกับระบบภายนอกอยู่เสมอ นอกจากนี้ระบบคู่สมรสยังได้รับแรงกระทบจากระบบภายนอกตลอดเวลา เช่น จากที่ทำงาน และจากระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น
2. ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ผ่านจากวงจรชีวิตระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง เช่น จากระยะที่เพิ่งแต่งงานไปสู่ระยะที่มีลูก และระยะที่ถูกเด็บโตเป็นผู้ใหญ่แยกครัวเรือนออกไป
3. ครอบครัวมีการจัดระบบภายใน การจัดลำดับอำนาจและกำหนดบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนต้องปฏิบัติ เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่อย่างสมดุลและต่อเนื่อง (Continuity)
4. ครอบครัวมีการสื่อสาร ทั้งระหว่างระบบย่อยภายในครอบครัวเองและกับระบบภายนอก
5. ครอบครัวมีกฎที่ต้องถือปฏิบัติ กฎจะควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสมาชิกและการปฏิบัติหน้าที่ภายในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพเพื่อความคงอยู่ และในวงจรชีวิตของแต่ละคน ครอบครัวจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกฎของครอบครัวให้มีความเหมาะสมอยู่เสมอ
6. ครอบครัวมีขอบเขต ทั้งระหว่างบุคคลในครอบครัวด้วยกันเอง และระหว่างครอบครัวกับระบบภายนอกอื่น ๆ ถ้าขอบเขตไม่ชัดเจนหรือสับสนก็จะส่งผลกระทบถึงเสถียรภาพและพัฒนาการของครอบครัวได้

ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory)

ชะเทียร์ (Satir, 1967, pp. 63-74) กล่าวถึงทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) ไว้ว่าการสื่อสารเป็นกระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หรือการติดต่อสัมพันธ์ (Transactional) ระหว่างบุคคลโดยใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางในการรับและส่งข้อมูลการสื่อสารที่ใช้จะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บุคคลเรียนรู้ชีวิตด้วยประสบการณ์ทางภาษา สามารถรับข้อมูลได้จากการตอบสนองกันทางคำพูดและการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก บุคคลจึงมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน การสื่อสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากบุคคลหนึ่งสื่อสารคำพูดด้วยความหมายหนึ่งแต่ผู้รับสารสื่อความหมายในทางตรงกันข้าม จะเกิดความยุ่งยาก เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างบุคคล ถ้าบุคคลไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสาร ก็จะก่อให้เกิดความผิดพลาดทางการสื่อสาร และหากผู้รับสารมีความบกพร่องทางการสื่อสารเช่นเดียวกัน การตอบสนองก็จะขาดประสิทธิภาพ ซึ่งถ้าการสื่อสารของผู้ส่งสาร

และผู้รับสารมีความชัดเจนมีคุณภาพ โอกาสที่จะเกิดความคิดพลาดในการสื่อสารระหว่างกันจะมี น้อยมาก ซึ่งบุคคลที่มีการสื่อสารชัดเจน มีคุณภาพควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีการยืนยันเรื่องราวหรือข้อมูลตนเองอย่างแน่นอน
2. มีการใช้ถ้อยคำที่ชัดเจนและมีความหมายอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน
3. มีการซักถามเรื่องราวย้อนกลับที่มีความเกี่ยวข้องกัน
4. มีการตอบรับข่าวสารที่ได้มา

หากการสื่อสารขาดประสิทธิภาพ ขาดคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น เรื่องราวหรือข้อมูล อาจถูกบิดเบือนทางด้านความคิดมากยิ่งขึ้น

ทฤษฎีครอบครัว (Family Theory)

ซะเทียร์ (Satir, 1967, pp. 1-55) กล่าวถึงทฤษฎีครอบครัว (Family Theory) ในลักษณะ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกว่า เด็กที่มีปัญหาส่วนใหญ่มักสืบเนื่องมาจากการที่พ่อแม่มี ปัญหา มีการทะเลาะวิวาท มองโลกในแง่ร้าย ขาดความไว้วางใจบุคคลอื่น ขาดความภาคภูมิใจใน ตนเอง มีเจตคติและความคิดไม่ตรงกัน เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง พ่อแม่ทะเลาะกันบ่อยครั้ง ลูกก็ตกเป็นแพะรับบาป (Scapegoat) ผลที่ได้รับคือลูกเกิดความรู้สึกสับสนยุ่งยาก มีความขัดแย้ง ภายในใจ บางครั้งหาทางออกให้กับตนเองไม่ได้ ลูกก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีปัญหา พ่อแม่จึงมี บทบาทสำคัญในการเลี้ยงลูก หากพ่อแม่มีบุคลิกภาพที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีชีวิตสมรสที่ ร่าเริง ลูกซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวก็จะได้รับผลแห่งความสุขนั้นด้วย ในทางตรงกัน ข้ามหากพ่อแม่มีปัญหา ชีวิตสมรสที่ไม่ร่าเริงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการหาเลี้ยงครอบครัว จนไม่มีเวลาให้ลูก ลูกก็จะได้รับปัญหาที่ตามมา อาจสรุปได้ว่าพ่อแม่มักจะสร้างปัญหาให้กับลูก ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นลูกมักเป็นผู้ที่ต้องรับปัญหา ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าพ่อแม่มีลักษณะเป็นเช่นไรดูได้ จากผลสะท้อนในตัวลูกนั่นเอง

หยกแก้ว กมลวรรณ (2530, หน้า 15) กล่าวถึงทฤษฎีครอบครัวสรุปได้ดังนี้คือ ครอบครัวจัดเป็นระบบหนึ่งที่มีกฎเกณฑ์เป็นของตนเองและครอบครัว ถือเป็นองค์กรหนึ่งที่มีการ จัดตำแหน่ง (พ่อแม่-ลูก) ในแต่ละครอบครัวก็จะมีวิธีการของการปรับปรุงหรือแก้ไขวิกฤตการณ์ ภายในครอบครัวแตกต่างกันด้วย ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวที่พบเห็น เช่น การสื่อสาร ที่ไม่ชัดเจนในครอบครัว และสถานะการเป็นแพะรับบาปของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ เวลาที่พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็มีกระบาขอรบมรดกที่ลูก ผลที่ตามมาก็คือลูกกลายเป็นเด็กที่มี ปัญหา และมักกลายเป็นปัญหาของครอบครัวในที่สุด

จากข้อมูลที่ผ่านมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวมีแนวคิด พื้นฐานในการช่วยเหลือครอบครัว จากการพิจารณาครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบ ๆ หนึ่ง

ซึ่งทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ ได้ให้ความสำคัญแก่ทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีการสื่อสาร (Communicational Theory) ทฤษฎีครอบครัว (Family Theory)

เป้าหมายของการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์

การให้คำปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีของ ชะเทียร์ ได้มีการกำหนดเป้าหมาย (ภาคจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540, หน้า 14) ดังนี้คือ

1. การช่วยให้สมาชิกของครอบครัวมีความภาคภูมิใจในตนเอง หรือมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้น และมีความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าของตนเอง
2. การช่วยผู้รับการปรึกษามีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา (Direct Communication) เฉพาะเจาะจงและมีความชัดเจน สามารถแยกระหว่างความรู้สึกและความคิด ด้วยการแสดงออกทางการพูดที่เกี่ยวกับความเป็นจริง
3. การช่วยให้สมาชิกของครอบครัวมีสัมพันธภาพต่อกันว่าจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคล
4. การช่วยให้ผู้รับการปรึกษาสามารถตอบสนองในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ ควบคุมตนเอง มีการเลือกที่จะพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น รู้จักความมีคุณค่าในเอง (Self Worth) ความรู้สึกรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย

กระบวนการของการเปลี่ยนแปลง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในการให้คำปรึกษารอบครัวแนวคิดของชะเทียร์มี 6 ขั้นตอนด้วยกันได้แก่ (Satir, 1939, pp. 117-119)

ขั้นตอนที่ 1 คือ มีสิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม (Status Quo) ครอบครัวหลายครอบครัวจะอยู่ในขั้นตอนนี้เป็นเวลายาวนาน

ขั้นตอนที่ 2 คือ มีความยินดีในการเปลี่ยนแปลง เริ่มแสดงพฤติกรรมที่แสดงความต้องการเปลี่ยนแปลง เป็นขั้นตอนที่เรียกว่า เป็นการแนะนำสิ่งใหม่ (Foreign Element) เข้ามาในครอบครัว ครอบครัวจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น สภาพการณ์ในขั้นตอนที่ 1 เกิดการปรับเปลี่ยนมีสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่

ขั้นตอนที่ 3 นับเป็นการเปิดตนเองของระบบครอบครัว เรียกขั้นนี้ว่า ขั้นของการสับสนปรับเปลี่ยน (Chaos) ระบบครอบครัวเกิดความสับสน ในขั้นตอนนี้เป็นช่วงที่ครอบครัวอยากกลับไปสู่วันคืนเก่า ๆ ที่ตนเคยชินทั้ง ๆ ที่เป็นสภาพการณ์ที่เป็นปัญหา ดังนั้นการช่วยเหลือครอบครัวให้ผ่านพ้นความสับสนในขั้นตอนนี้ไปได้ก็จะทำให้ก้าวไปสู่ขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนของการผสมผสาน

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นตอนของกระบวนการผสมผสานเข้ากับสิ่งใหม่ ๆ ขั้นตอนนี้ผู้ให้การปรึกษาช่วยให้ครอบครัวผสมผสานการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การมองโลกต่างไปจากเดิม ทักษะใหม่ ๆ

การประสานสัมพันธ์ในลักษณะใหม่ ๆ และช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ระบบครอบครัวที่ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งนี้จะนำไปสู่การส่งเสริม การช่วยเหลือให้สมาชิกของครอบครัว ได้รับประสบการณ์ ที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 คือ ขั้นตอนของการฝึกหัดฝึกฝน (Practice) เนื่องจากคนเรามักชอบที่จะอยู่ในสภาพที่ตนเคยชินมากกว่าที่จะเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้ให้การปรึกษาจำเป็นต้องให้ครอบครัวมีโอกาสที่จะได้ฝึกหัดฝึกฝนและได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ช่วยพัฒนาตนเอง

ขั้นตอนที่ 6 คือ ขั้นตอนของสภาพการณ์ใหม่ ๆ (New Status Quo) เกิดขึ้นหลังจากการผสมผสานการเรียนรู้ใหม่ และได้มีการฝึกหัดฝึกฝนแล้ว บุคคลจะมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความภาคภูมิใจใหม่ มีภาพพจน์ใหม่ เกี่ยวกับตนเอง รวมทั้งความหวังใหม่ ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ที่อิสระเกิดความผาสุกในชีวิตมากขึ้น

ในระหว่างที่ครอบครัวอยู่ในขั้นตอนของความสับสน แทนที่จะเป็นภาวะของความกลัว ผู้ให้การปรึกษามารถช่วยได้โดยการชี้ให้ครอบครัวเห็นว่า เป็นข้อดี เป็นการเริ่มต้นของกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามผู้ให้การปรึกษาจำเป็นต้องมีความเข้าใจมีความมั่นใจที่จะให้กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงดำเนินไป ผู้ให้การปรึกษาทำหน้าที่ของการสนับสนุนและให้แนวทาง

วีรวุฒิ เอกกมลกุล (2537, หน้า 17) กล่าวว่าครอบครัวบำบัดแบบมนุษยนิยมของเวอร์จิเนีย เซเทียร์ มีเป้าหมายคือการสื่อสารที่ชัดเจนไม่อ้อมค้อม ตรงประเด็นรวมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลและครอบครัวโดยผ่านประสบการณ์ร่วมกัน

เมธินีพร ภิญญชน (2539, หน้า 98) กล่าวถึงความหมายการให้คำปรึกษาของทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัว กลุ่มเน้นประสบการณ์และมนุษยนิยมของเวอร์จิเนีย เซเทียร์ ที่สำคัญคือการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้เกิดการเจริญเติบโต (Growth) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเร็วในด้านการรับรู้ความรู้สึก (Sensitive) และการแสดงความรู้สึก (Expression of Feelings) การเจริญเติบโต (Growth) ในที่นี้ไม่ใช่การเจริญเติบโตด้านร่างกายที่วัดโดยตราซังหรือเครื่องมือวัดส่วนสูง ในที่นี้การเจริญเติบโตมีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรม ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยเครื่องมือดังกล่าว แต่เป็นการสามารถมองเห็นการเจริญเติบโตได้โดยการเปรียบเทียบสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวแต่ละคนในด้านการตระหนักรู้ความรู้สึก ความต้องการของตนเองและผู้อื่น รวมถึงความสามารถที่จะสื่อความรู้สึกและความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบ ทั้งก่อนการให้คำปรึกษารอบครัว ระหว่างการให้คำปรึกษารอบครัวและภายหลังจากการให้คำปรึกษารอบครัว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดกันทางอารมณ์มากขึ้น มีความยืดหยุ่น มีชีวิตชีวาและพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem)

พองพรรณ เกศพิทักษ์ (2540, หน้า 29) กล่าวถึงเป้าหมายของการให้คำปรึกษารอบครัวของกลุ่มประสบการณ์นิยมนและมนุษย์นิยมไว้ว่า ต้องการให้สมาชิกครอบครัวพัฒนาทางด้านความไวในการรับรู้ความรู้สึก การแสดงความรู้สึก การตระหนักรู้เกี่ยวกับการแสดงออกทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง ความสามารถที่จะสื่อความต้องการ ความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพัน ใกล้ชิด สนับสนุน มีชีวิตชีวาและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้บุคคลนั้นเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น เป้าหมายสำคัญในการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ คือมุ่งให้สมาชิกในครอบครัวสามารถรับรู้ความรู้สึก การแสดงความรู้สึก ความต้องการของตนเองและผู้อื่น การแสดงออกทางภาษาถ้อยคำหรือภาษาท่าทางในการสื่อความรู้สึกและความต้องการระหว่างกันได้อย่างเหมาะสม มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวผูกพัน ใกล้ชิดสนับสนุน เกิดความภาคภูมิใจในตนเองทำให้บุคคลนั้นเป็นตัวของตัวเอง

บทบาทผู้ให้คำปรึกษาตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์

บทบาทผู้ให้คำปรึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการให้คำปรึกษารอบครัว บทบาทผู้ให้คำปรึกษาตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ ควรมีบทบาทดังต่อไปนี้

ซะเทียร์ (Satir, 1967) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษารอบครัว สรุปได้ว่าควรจะมีบทบาทไม่นำทาง แต่จะต้องกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการสนทนา กระจายงานและบทบาทให้กับสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเรื่องมนุษยสัมพันธ์ และผู้ให้คำปรึกษาต้องทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมของทุกคนในครอบครัวและต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่างของการติดต่อสื่อสารหรือการพูดคุยที่ชัดเจนหรือกระชับกระเฉง ข้อสำคัญผู้ให้คำปรึกษาต้องทำหน้าที่เป็นทั้งครูและผู้สื่อข่าวในตัวด้วย โดยมีบทบาทดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้คำปรึกษาต้องสร้างความมั่นใจ ลดความกลัวของผู้ให้คำปรึกษาและช่วยให้เขา มีความหวังต่อกระบวนการของการให้คำปรึกษา
2. ผู้ให้คำปรึกษาต้องแสดงให้เห็นว่า ตนเองมีทิศทางที่ชัดเจนต่อกระบวนการให้คำปรึกษา และต้องมีความรอบคอบ ไม่ด่วนถามโดยปราศจากการตรวจสอบเสียก่อน
3. ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องถามหรือหรือให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริง ไม่มีการตัดสินใจ โดยมีแต่ความจริงใจ มีท่าทางที่เหมาะสมต่อท่าทีที่เกิดขึ้น
4. ผู้ให้คำปรึกษาต้องพยายามให้คำกำลังใจกับสมาชิกทุกคนในครอบครัว กระตุ้นให้สมาชิกเห็นถึงคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตย โดยมีการยอมรับความเห็นของสมาชิกคนอื่น แม้จะเป็นเด็กก็ตาม

5. ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีความอดทน ยืดหยุ่น กล้าเสี่ยง มองโลกในแง่ดี เปิดเผยและเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นในช่วงเริ่มต้นของการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาต้องสัมผัสและมีการพูดคุยกับสมาชิกทุกคนในครอบครัวเดียวกัน สมาชิกทุกคนควรอยู่กันอย่างพร้อมหน้า

ดิงค์เมเยอร์ (Dinkmeyer, 1997, p. 221) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาไว้ว่า ผู้ให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัว จะเป็นผู้เชี่ยวชาญและเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกหัดเกี่ยวกับงานการให้คำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาควรมีประสบการณ์ของพ่อแม่มาก่อน ในการให้คำปรึกษานั้น ผู้ให้คำปรึกษานั้นต้องใช้ความนุ่มนวลและความเข้าใจสมาชิกของครอบครัวเป็นหลัก และที่สำคัญผู้ให้คำปรึกษาจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงการที่ถูกดึงเข้าร่วมสถานการณ์ที่วุ่นวายของครอบครัว

เมธินันท์ ภิญญชน (2539, หน้า 106) กล่าวว่า บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาในทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัว กลุ่มเน้นประสบการณ์และมนุษยนิยม ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้ให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีลักษณะเปิดเผย มีความเห็นอกเห็นใจและไวในการรับรู้ต่อความรู้สึก และการแสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจและการยอมรับ สำหรับผู้ให้คำปรึกษาตามการนำของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวอย่างของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยสมาชิกในครอบครัวให้เรียนรู้ที่จะสื่อหรือแสดงความรู้สึกอย่างชัดเจน มีบทบาทในการพัฒนาการตระหนักรู้และการเจริญเติบโต

ชะเทียร์ (Stair, 1989, p. 207) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ ของผู้ให้การปรึกษา ดังนี้คือ สร้างสัมพันธภาพ ความไว้วางใจ ความอบอุ่นมั่นใจ ให้การยอมรับสมาชิกทุกคนด้วยความรู้สึกเป็นกลาง ตลอดจนกระบวนการให้การปรึกษา

จากข้อมูลข้างต้น กล่าวโดยสรุปคือ บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ มีบทบาทที่สำคัญคือ การเป็นตัวอย่างของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวได้เรียนรู้ ที่จะสื่อหรือแสดงความรู้สึกได้อย่างชัดเจน มีบทบาทในการพัฒนาการตระหนักรู้และการเจริญเติบโต

เทคนิคในการคำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์

ตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ เน้นเรื่องการสื่อสารในครอบครัว เพื่อช่วยให้ครอบครัวกลับเข้าสู่สถานะที่สมดุลและทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป และพยายามที่จะช่วยเหลือบุคคลให้มีความรู้สึกที่ดี มองชีวิตมองโลกในแง่ดี ดังนั้นในการให้คำปรึกษารอบครัว จึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมและคำนึงถึงหน้าที่ และประสบการณ์ที่ร่วมกันระหว่างสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว

2. ผู้ให้คำปรึกษาจะสอนสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารที่มีความสอดคล้อง โดยให้สมาชิกสำรวจความรู้สึกของตนเอง ให้เรียนรู้ที่จะเผชิญความรู้สึกของตนเองและสามารถที่จะสัมผัสกับความรู้สึกนั้น และยอมรับความรู้สึกนั้น ในการเผชิญความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น ใช้การจินตนาการ ใช้การปฏิมากรรม ใช้การวาดภาพครอบครัว ใช้บทบาทสมมติ และให้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

3. จากการที่สมาชิกในครอบครัวสามารถรับรู้ตระหนักรู้ ถึงความรู้สึก ยอมรับความรู้สึกนั้น ๆ ได้ จะช่วยให้เขาสามารถเลือกทางใดทางหนึ่ง หรือแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกทั้งจะทำให้สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

4. เนื่องจากชะเทียร์เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีแหล่งที่มีพลังความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการหรือการเผชิญปัญหา หรือจัดการปัญหานั้น ผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นเพียงผู้ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา ได้ตระหนักรู้ว่า เขาก็มีศักยภาพที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่เขาต้องการ และเรียนรู้หนทางที่จะนำศักยภาพนั้น ๆ ไปใช้ ผู้ให้คำปรึกษาจะทำหน้าที่ให้กำลังใจผู้รับคำปรึกษาให้กล้าลงมือกระทำ กล้าเสี่ยงให้กล้าแสดงออกเพื่อให้เขาได้รับผิชอบชีวิตตนเองได้

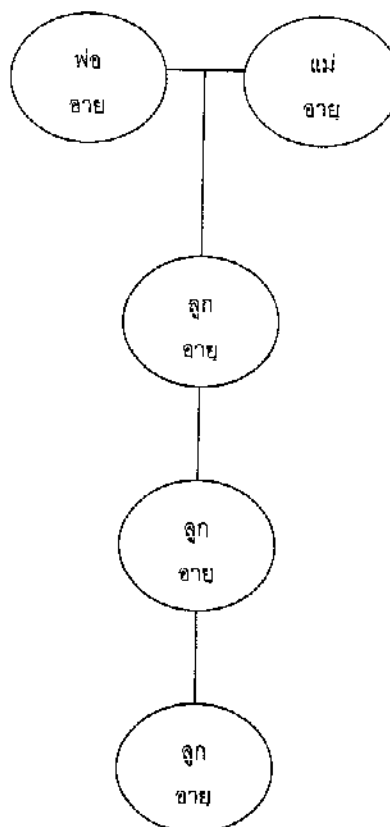
5. ในการให้คำปรึกษาผู้ให้คำปรึกษาจะพบกับสมาชิกในครอบครัว เพราะชะเทียร์ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดของสมาชิกแต่ละคนว่าสมาชิกแต่ละคนคาดหวังอะไรจากการให้คำปรึกษา เพราะเหตุใดสมาชิกแต่ละคนต้องมาพร้อม ๆ กัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อ การระลึกถึงสิ่งที่เกิดก่อนการบำบัดหรือการรับรู้ในด้านความแตกต่างระหว่างสมาชิกในครอบครัวในการที่เขาหรือเธอได้พูดออกมาอย่างชัดเจนเพื่อยอมรับการไม่เห็นด้วยและการรับรู้ที่แตกต่างกันของสมาชิกในครอบครัว และสิ่งที่สำคัญคือ การพูดในสิ่งที่เขาเห็น คิด และรู้สึกเพื่อการเปิดเผยถึงสิ่งที่ไม่ลงรอยกันหรือความไม่เห็นด้วยระหว่างสมาชิกในครอบครัว

การใช้เทคนิคต่างๆ ในการให้คำปรึกษาครอบครัวของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ จะใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นเทคนิคในการบำบัด มีการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (Virginia, 1991, pp. 206-209)

1. แผนที่ครอบครัว (The Family Map) แผนที่ครอบครัวประกอบด้วย 3 บุคคลคือ พ่อ แม่ และลูก ซึ่งได้แสดงไว้ดังนี้

แผนที่ครอบครัว
โดยมีรายละเอียดของบุคคลเกี่ยวกับ

1. ชื่อ
2. ปีเกิด อายุ
3. เชื้อชาติ ศาสนา
4. อาชีพ
5. บุคลิกภาพ
6. สิ่งที่ชอบ
7. พฤติกรรมที่เป็นปัญหา

ภาพที่ 2 แผนที่ครอบครัว

แผนที่เปรียบเสมือนโครงสร้างอาณาเขตของครอบครัวที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อช่วยในการจำง่ายต่อการเรียนรู้และเข้าใจครอบครัวด้วยการวาดภาพประกอบ ผู้ใดเกิดปัญหาหรือเกิดความยุ่งยากในครอบครัว จะถูกจัดให้เป็นสตาร์ (Star) อันเป็นจุดศูนย์กลางของข้อมูล ในการทำแผนที่ครอบครัวมี 4 ขั้นตอนดังนี้

1. บดกรายละเอียดของพ่อ แม่ของสตาร์ (Star's Parents) ชื่อพ่อแม่ วันเดือน ปี เกิด สถานที่เกิด อายุปัจจุบัน อายุที่ตาย ศาสนา เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ งานอดิเรก ซึ่งข้อมูลทั้งหมดใช้เขียนประกอบแผนผังครอบครัว
2. ให้สตาร์ เพิ่มรายละเอียดข้อมูลของพ่อแม่ เช่น ความเครียดอันดับแรกและอันดับต่อไป โดยผู้ให้คำปรึกษาจะให้สตาร์เพิ่มรายละเอียดในครอบครัวตามความเป็นจริง ผู้ให้คำปรึกษาต้องเก็บรายละเอียดของข้อมูลโดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือแนะนำให้กำลังใจในกรณีที่สตาร์เกิดความลังเลไม่แน่ใจ
3. ให้สตาร์ เพิ่มเติมข้อมูลในส่วนของผู้คนแต่ละคน (พี่ / น้อง) ของสตาร์
4. ให้สตาร์ สร้างแผนที่ครอบครัวของปู่ย่า ครอบครัวยาย ครอบครัวของตนเอง และให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบ แบบฉบับ คุณค่าหรือความเชื่อของแต่ละคนในครอบครัว

เหตุการณ์สำคัญหรือความลับของบรรพบุรุษ และให้สคริปต์เสนอแนวทางที่เป็นไปได้ในภายหน้า

2. ลำดับเหตุการณ์ในชีวิตครอบครัว (Family Life Chronology)

ลำดับเหตุการณ์ในชีวิตครอบครัว เป็นเหตุการณ์ที่ครอบคลุมถึง 3 ช่วงอายุคน (Generation) เริ่มต้นจากปู่ย่า ตายายจนถึงตัวของสคริปต์ เป็นแผนผังที่บอกข้อมูลของครอบครัว เกี่ยวกับวันเกิดของสมาชิกแต่ละคน วันที่มีเหตุการณ์สำคัญในครอบครัว (ย้ายบ้าน แต่งงาน หย่าร้าง ตาย กลับมาอยู่ใหม่หลังจากแยกกัน เหตุการณ์ที่โศกเศร้า ฯลฯ) ประสบความสำเร็จ วันที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (เกิดสงคราม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ฯลฯ)

3. การสอนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สรรพนาม “ฉัน” (Modeling of Effect Communication Using “I message”)

ในครอบครัวที่มีการสื่อสารไม่ชัดเจน ขาดประสิทธิภาพ ผู้ให้คำปรึกษากลุ่มเน้นประสบการณ์และมนุษยนิยม ได้ช่วยให้ครอบครัวมีการสื่อสารที่ดีขึ้น ผู้ให้คำปรึกษาจะสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวใช้สรรพนาม “ฉัน” นำหน้าประโยคในการแสดงความรู้สึกที่เป็นส่วนตัว และรับผิดชอบในสิ่งที่พูดนั้นจะช่วยให้ผู้อื่นแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น การสื่อสารในลักษณะจะทำให้เกิดการสื่อสารที่จริงใจเป็นการเปิดเผยความรู้สึกและความต้องการที่แท้จริงไม่เสแสร้ง ช่วยให้ผู้คนเกิดความรู้สึกที่เห็นคุณค่าและภูมิใจในตนเอง (Self Worth)

บุคคลมักมีบทบาท 4 อย่างดังต่อไปนี้ คือผู้ตำหนิ (Blamer) ผู้ยอมตาม (Placater) ผู้ชักค่อ (Distractor) และผู้มากเหตุผล (Computer หรือ Rational Analyzer) คนทุกคนใช้บทบาททั้งสี่บทบาท มากบ้างน้อยบ้างในบางโอกาส บทบาททั้งสี่มีประโยชน์ในบางสถานการณ์แต่หากบุคคลใช้บทบาทนั้นในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่นจนเป็นนิสัยก็อาจทำให้เกิดปัญหาได้ บทบาทแต่ละบทบาทมีลักษณะย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ผู้ตำหนิ (Blamer) คือ บุคคลที่พยายามจะไม่รับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นแต่จะโยนความรับผิดชอบหรือความผิดนั้นไปให้ผู้อื่น ตัวอย่างประโยค เช่น “ดูซิ เขาทำให้ฉันต้องเป็นอย่างนี้” หรือ “มันเป็นความผิดของเธอ” ในการตำหนิบุคคลอาจชี้นิ้วไปที่คนอื่นลักษณะของการติเตียน

3.2 ผู้ยอมตาม (Placater) คือ บุคคลที่พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและพยายาม ทำให้คนอื่นพอใจทั้ง ๆ ที่บางครั้งไม่ตรงกับความรู้สึกและความต้องการของตนเอง ตัวอย่างเช่น “ดีแล้ว” “ใช้ได้แล้ว” ทั้ง ๆ ที่เธอไม่ได้เห็นอย่างนั้น

3.3 ผู้ชักค่อ (Distracter) คือ บุคคลที่พูดหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ตรงกันบุคคลในลักษณะนี้ดูเหมือนจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไรเลย เช่น ขณะที่ครอบครัวกำลังคุยกันเรื่องเงิน และการประหยัด ผู้ชักค่ออาจนำเรื่องตลกเข้ามาคุยท่ามกลางที่ครอบครัวกำลังสนทนากันหรือเดินไปรอบห้องชวนให้สมาชิกคนอื่นสนใจสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่คุยอยู่

3.4 ผู้มากเหตุผล (Computer or Rational Analyzer) คือบุคคลที่จะใช้เฉพาะสติปัญญา และพยายามหลีกเลี่ยงเรื่องอารมณ์และความรู้สึก เวลาถูกถามว่า เขารู้สึกอย่างไรแทนที่เขาจะตอบออกมาเป็นความรู้สึก เขากลับตอบว่า เขาคิดอย่างไร

ในการช่วยเหลือครอบครัวให้สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 舍เพียร์ ใช้เทคนิคอื่นมาประกอบเรียกว่า การทำท่าทางในการสื่อสาร (Communication Stance) การใช้เทคนิคนี้คือ การให้สมาชิกทำท่าทางประกอบกับบทบาทที่เขารับรู้เกี่ยวกับตัวเอง เช่น สมาชิกในครอบครัวรู้ว่าตนเองมักมีบทบาทเป็นผู้ตำหนิ (Blamer) ก็ให้เขาทำสีหน้าโกรธ ก้มตัวเล็กน้อย แล้วชี้ไปยังบุคคลที่เธอหรือเขาต้องการตำหนิ กระบวนการนี้จะช่วยให้เกิดการตระหนักรู้เพิ่มขึ้น และนำไปสู่การสำรวจอารมณ์ ความรู้สึกและอภิปรายเพื่อหาวิธีการสื่อสารอย่างอื่นแทนการตำหนิดังกล่าว

4. การปฏิมากรรม (Sculpting)

เทคนิคการปฏิมากรรม คือ การให้สมาชิกครอบครัวแสดงท่าทางต่าง ๆ เพื่อแสดงลักษณะของสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นจริงในครอบครัวตามการรับรู้ของสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่า สมาชิกทุกคนทำตัวเองราวกับดินเหนียวที่ใช้ในการปั้นสิ่งต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้สมาชิกที่ได้รับบทบาทให้เป็นผู้ปั้นหรือปฏิมากร ทำหน้าที่ปั้นแต่งท่าทางของคนอื่น ๆ ตามการรับรู้ของผู้ปั้น ในกระบวนการนี้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตและรูปแบบของพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อครอบครัวจะถูกนำมาปั้นเพื่อให้สามารถรับรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การใช้เทคนิคปฏิมากรรมต้องอาศัยขั้นตอน และบทบาทประกอบดังนี้

1. การเลือกเหตุการณ์หรือฉากที่จะเสนอ ผู้ให้คำปรึกษาจะช่วยสมาชิกครอบครัวที่ได้รับมือหมายให้เป็นผู้ปั้นในการเลือกเหตุการณ์หรือฉาก

2. การเลือกตัวละคร (Role Plays) เพื่อแสดง

3. การสร้างงานปฏิมากรรมซึ่งผู้ปั้นจะทำหน้าที่ในการจัดสมาชิกแต่ละคนวางตำแหน่งเฉพาะที่มีความหมาย

4. หลังจากการปั้นภาพนิ่งจำลองเสร็จแล้ว ทั้งผู้ปั้นและสมาชิกคนอื่นๆ ออกจากบทบาทที่ถูกปั้นนั้น แล้วนำมาร่วมกันอภิปรายถึงประสบการณ์ ความรู้สึก และการหยั่งรู้ (Insight) ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกิจกรรมปฏิมากรรม

5. การวาดภาพครอบครัว (Family Drawing)

เทคนิคในการวาดภาพครอบครัวมี 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะแรก เป็นการรวมภาพวาดอย่างง่ายของครอบครัว (Join Family Scribble) โดยผู้ให้คำปรึกษา ให้สมาชิกครอบครัว แต่ละคนวาดภาพเกี่ยวกับครอบครัว จากนั้นก็เอาภาพวาดของแต่ละคนมาเสนอรวมกันเป็นภาพรวมของครอบครัว ในกระบวนการนี้สมาชิกได้ประสบการณ์

และเรียนรู้ที่จะทำงานของตัวเองและทำงานร่วมกันฉันท์ครอบครัว แล้วนำเอาประสบการณ์และความรู้สึกดังกล่าวมาอภิปรายร่วมกัน

ลักษณะที่สอง เป็นการให้สมาชิกครอบครัววาดภาพสิ่งที่เขาหรือเธอรับรู้เกี่ยวกับตนเองในครอบครัว แล้วนำมาอภิปรายร่วมกัน (Conjoint Family Drawing) โดยผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้สั่งให้สมาชิกแต่ละคนวาดภาพตามการรับรู้ของตนเองในครอบครัว

ลักษณะที่สาม เป็นการวาดภาพโดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นช่องว่างในครอบครัว การวาดภาพแบบนี้มีลักษณะเป็นเทคนิคการฉายภาพ โดยผู้ให้คำปรึกษาจะวาดวงกลมใหญ่วงหนึ่ง แล้วให้สมาชิกครอบครัววาดทุกอย่างที่เป็นตัวแทนของครอบครัวเอาไว้ในวงกลมนั้น สำหรับบุคคลและสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่เป็นตัวแทนของครอบครัวให้วาดเอาไว้นอกวงกลม หลังจากวาดเสร็จผู้ให้คำปรึกษาก็ให้ครอบครัวอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับภาพวาดนั้น

ในการวาดภาพครอบครัวทั้ง 3 ลักษณะ เมื่อวาดภาพเสร็จแล้วจะต้องตามมาด้วยการอภิปรายว่าครอบครัววาดอะไรลงไปเป็นภาพและทำไมจึงวาดภาพนั้น ระยะห่างระยะใกล้ชิดระหว่างบุคคล หรือวัดภูมิความหมายอย่างไร จุดมุ่งหมาย ก็เพื่อที่จะให้ครอบครัวได้สำรวจพลวัตของชีวิตครอบครัวจากการรับรู้ของสมาชิกแต่ละคนและจากครอบครัวโดยส่วนรวม

6. การใช้เส้นเชือก (Ropes) เชือกจะถูกใช้โยงใยความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นเทคนิคที่จะแสดงให้เห็นส่วนที่ความสำคัญส่วนหนึ่งในระบบครอบครัว โดยสมาชิกในครอบครัวจะได้รับเส้นเชือก แล้วนำปลายอีกข้างหนึ่งไปผูกที่เอวของสมาชิกคนอื่นในครอบครัว สมาชิกแต่ละคนจะใช้เชือกที่เส้นก็ได้ เชือกจะเป็นตัวแทนความสัมพันธ์ที่ถ่ายทอดไปยังสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจะได้รู้ถึงความพอดี ความตึงและความสับสนที่เส้นเชือก ซึ่งเปรียบเสมือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ที่ทำให้ระบบครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป้าหมายของเทคนิคเส้นเชือก ต้องการให้สมาชิกในครอบครัวเห็นการมีส่วนร่วมของแต่ละคน สังเกตการใช้เชือกผูกโยงซึ่งกันและกัน ถ้าขาดความพอดีจะทำให้ติดพัน ตึงรั้ง เหนียวแน่นและสับสน ซึ่งเมื่อเทียบกับชีวิตจริงก็ไม่สามารถเข้าถึงความรู้สึกและความต้องการของกันและกันได้ เชือกจึงสามารถสื่อให้เห็นถึงความมีส่วนร่วมของทุกคนในครอบครัว และสามารถเรียนรู้ผ่านไปถึงความจริงในชีวิตได้ และยังสามารถอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง หรือสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้ดี

7. การใช้คำอุปมา (Metaphor) เป็นการใช้คำพูด ถ้อยคำ วลี กระตุ้นให้เกิดความคิดเกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตครอบครัว การใช้คำอุปมาอาจทำให้ผู้รับคำปรึกษามีจินตนาการขึ้น หรือนำไปเกี่ยวข้องกับวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ตามตัวอย่างของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ เช่น

“Pod” ซึ่งแปลว่าฝักถั่ว หรือรังใหม่ ถูกนำมาใช้ Self Esteem (ความภาคภูมิใจในตนเอง) ของบุคคล Pod จะถูกนำมาเติมเต็มได้อย่างไรให้อธิบายในเวลาที่กำหนด

การใช้คำอุปมา จะทำให้ได้ข้อมูลจากสมาชิกในครอบครัวอย่างง่ายดาย โดยไม่ต้อง บีบคั้นสมาชิกในครอบครัวจะตอบคำถามอย่างสบายใจ

8. การสัมผัส (Touch) เป็นเทคนิคหนึ่งในการช่วยเหลือครอบครัว ชะเทียร์ใช้วิธีการสัมผัสสมาชิกในครอบครัวอยู่บ่อยครั้ง การใช้มือสัมผัสจะมีค่าต่อการช่วยเหลืออย่างยิ่ง ชะเทียร์ใช้วิธีการจับมือเบา ๆ ในช่วงการสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) กับสมาชิกในครอบครัว แต่ถึงอย่างไรก็ไม่ได้เป็นสัมผัสอย่างอัตโนมัติ ชะเทียร์มีความไวที่จะรับรู้เกี่ยวกับขอบเขตที่ควรใช้กับสมาชิกของครอบครัวแต่ละคน เวอร์จิเนียและไมเคิล (Virginia & Michele, 1983, p. 247)

9. การแสดงละคร (Drama) เป็นเทคนิคที่ให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือทุกคน ร่วมกันแสดงฉากชีวิตในครอบครัวหรือชีวิตโดยใช้ท่าทางและภาษามือ (ละครใบ้) สวมบทบาทที่แสดงถึงสัมพันธ์ภาพที่มีต่อกัน จินตนาการออกมาเป็นสถานการณ์ แสดงเสมือนอยู่ในสถานการณ์ที่ยากสำหรับการแสดงออก การร่วมกันแสดงฉากชีวิตในครอบครัวหรือชีวิตส่วนตัว เป็นโอกาสที่สมาชิกจะมองสถานการณ์เก่าด้วยสายตาใหม่ จะช่วยให้เกิดความสำเร็จในการทำความเข้าใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุการณ์ในอดีต จะเป็นโอกาสที่เอื้ออำนวยที่จะมองไปข้างหน้าอีกครั้ง เวอร์จิเนียและไมเคิล (Virginia & Michele, 1983, pp. 245 – 246)

10. การสร้างครอบครัวใหม่ (Family Reconstruction) การสร้างครอบครัวใหม่ เหมือนกับการแสดงละคร มองการดำเนินชีวิตของครอบครัวในอดีตเป็นสิ่งยุ่งยากที่เห็นได้จากลำดับเหตุการณ์ในครอบครัว (Chronology) และ แผนที่ครอบครัว (Family Map) เป็นการแสดงละครที่มีฉากตั้งแต่ บู่ย่าตาทาย จนถึงพ่อแม่ ช่วงระยะเวลาที่พ่อแม่พบกัน เกี่ยวพาราซี แต่งงานกัน และช่วงระยะเวลาที่มีลูกด้วยกัน การกำหนดให้ลูกแต่ละคนได้แสดงเป็นพ่อแม่ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจพ่อแม่ได้ง่ายขึ้น เข้าใจสิ่งที่ซ่อนเร้นเจ็บปวดนำไปสู่การพัฒนาในครอบครัว

เป้าหมายเทคนิคการสร้างครอบครัวใหม่มี 3 ประการดังนี้

- 10.1 ให้บุคคลเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดของตนเอง
- 10.2 พัฒนาความรู้สึกนึกคิดไปสู่การเป็นพ่อแม่
- 10.3 ให้บุคคลค้นพบความเป็นตัวของตัวเอง

11. การมองปัญหาในแง่มุมใหม่ (Reframing) การสร้างมุมมองใหม่เป็นเทคนิคที่ทำให้ผู้รับคำปรึกษาเปลี่ยนการรับรู้ใหม่อย่างสร้างสรรค์ โดยผู้ให้คำปรึกษาใช้ประโยคคำพูดที่ช่วยให้สมาชิกเปลี่ยนความคิด เปลี่ยนการรับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาไปในทางบวกมากขึ้น หรือรับรู้ปัญหาที่เป็นลบให้เห็นลบน้อยลง การสร้างมุมมองใหม่ไม่ได้เปลี่ยนพฤติกรรม

หรือสถานการณ์ใด ๆ ในครอบครัว สิ่งที่เปลี่ยนไปคือการรับรู้และการให้ความหมายต่อพฤติกรรม และสถานการณ์นั้นในด้าน ดีขึ้น

12. อารมณ์ขัน (Humor) อารมณ์ขันเป็นเทคนิคที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ใช้ในการบำบัดรักษา จะใช้เทคนิคนี้กับครอบครัวอยู่บ่อยครั้ง อารมณ์ขันช่วยให้ครอบครัวรู้สึกว่ามีผู้ให้คำปรึกษาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว ช่วยผ่อนคลายสถานการณ์ความตึงเครียดต่าง ๆ และช่วยให้สมาชิกลดการใช้การป้องกันตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงให้สมาชิกได้มองเห็นตนเองและความเป็นครอบครัว

13. เส้นลวดประสบการณ์ (The Wire Experience) เป็นเทคนิคที่ใช้เส้นลวดเป็นอุปกรณ์ มีจุดประสงค์เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้มีโอกาสรื้อถอนกลับไปสู่ประสบการณ์ในอดีตของแต่ละคน ในช่วงใดช่วงหนึ่งหรือช่วงชีวิตทั้งหมดที่ผ่านมาเส้นลวดสามารถจัดให้โค้งงอ ยึดหยุ่นตามสภาพที่ต้องการได้ อาจใช้เส้นลวดที่มีสีแตกต่างกัน จัดให้มีความยาว 9 ฟุต แจกให้สมาชิกในครอบครัวคนละ 1 เส้น ใช้ลวดเป็นตัวแทนช่วงชีวิต ช่วงใดช่วงหนึ่งหรือช่วงชีวิตทั้งหมดที่ผ่านมา เช่น ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ช่วงที่เกี่ยวข้องพาราสิกัน ช่วงปีแรกของการแต่งงาน ช่วงที่มีลูกคนแรก หรือช่วงอื่น ๆ จนถึงปัจจุบัน ให้แต่ละคนมองเส้นลวดของตนเอง และเล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์ของตนเอง พร้อมกับหักลวดให้โค้งงอหรือบิดเป็นเกลียว ประกอบกับการเล่าประสบการณ์ หักขึ้น-ลง ตามการขึ้น-ลง ของชีวิต หลังจากหักงอเส้นลวดเสร็จแล้ว ให้แต่ละคนได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น อธิบายส่วนที่โค้งงอหรือบิดเป็นเกลียว เกี่ยวกับช่วงชีวิตความเป็นมาที่เลือกสรรมาบอกเล่า ทั้งของตนเองและสมาชิกคนอื่นในครอบครัว

14. การมอบหมายการบ้าน (Homework) เป็นเทคนิคที่จะใช้พัฒนาครอบครัวให้ก้าวต่อไป โดยให้การบ้านกลับไปทำ เป็นข้อเสนอแนะบางประการที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลกลุ่มบุคคลหรือครอบครัว เพื่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ และเกิดทักษะในด้านต่าง ๆ ไม่ใช่มีเพียงความเข้าใจเท่านั้น การบ้านจะเริ่มจากง่ายไปหายาก เพื่อให้ครอบครัวทำได้สำเร็จ ครอบครัวที่ได้รับมอบหมายการบ้าน ต้องทำการบ้านในชั่วโมงให้คำปรึกษาก่อนเพื่อดูว่าเข้าใจขั้นตอนต่าง ๆ ถูกต้อง ก่อนจบครอบครัวจะต้องทบทวนว่ามีการบ้านอะไรบ้างอาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรว่าใครต้องทำอะไรบ้าง จะช่วยให้ครอบครัวทำการบ้านได้อย่างครบถ้วน เมื่อพบกันครั้งต่อไป ครอบครัวต้องทบทวนแก่ผู้ให้คำปรึกษาว่าการบ้านที่ได้รับมอบหมายไปนั้นทำได้มากน้อยเพียงใด มีอุปสรรคใดบ้าง (Johanna, 1990, p. 111)

เมธินีพร ภิญโญชน (2539, หน้า 24-25) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวมุ่งให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัวและช่วยในด้านสัมพันธภาพในครอบครัว จึงเน้นที่ปฏิสัมพันธ์ที่สมาชิกในครอบครัวมีต่อกัน และมีการใช้ทฤษฎีระบบเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการปฏิบัติต่อ

ครอบครัวจะปฏิบัติในฐานะระบบ ๆ หนึ่ง นักให้คำปรึกษารอบครัวใช้ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาต่าง ๆ กันในการให้คำปรึกษารอบครัวของชะเทียร์เน้นเรื่องการสื่อสารในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ครอบครัวกลับเข้าสู่สถานะที่สมดุลและทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เทคนิคในการให้คำปรึกษารอบครัวมีหลากหลายเทคนิค ในการใช้เทคนิคต่าง ๆ จะต้องเหมาะสมกับลักษณะของปัญหาจึงจะทำให้การช่วยเหลือประสบความสำเร็จ ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งแก้ไขปัญหาลักษณะสภาพในครอบครัว เพื่อฝึกให้สมาชิกสามารถใช้ทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมอันจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์

งานวิจัยเกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบครัว

การศึกษาเรื่องของการให้คำปรึกษารอบครัว เป็นการศึกษาที่ค่อนข้างใหม่ในการนำหลักการการให้คำปรึกษารอบครัวมาใช้ในครอบครัวที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องจึงมีน้อยและเป็นไปลักษณะขั้นเริ่มต้นของการใช้หลักการและเทคนิคในการให้คำปรึกษารอบครัวจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบครัว ได้มีผู้ทำการวิจัยได้ดังนี้

หยกแก้ว กมลวรรณ (2530) ได้ทำการศึกษาผลของการให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัวที่นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียน โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน ในปีการศึกษา 2529 โรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 1 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวมีพฤติกรรมหนีเรียนลดลง

หยกแก้ว กมลวรรณ (2530, หน้า 29) ได้ทดลองให้คำปรึกษารอบครัวกับสมาชิกในครอบครัว 5 คน และวินิจฉัยปัญหาของครอบครัวพบว่าสามีและภรรยามีความขัดแย้งกันในเรื่องการเลี้ยงดูลูกแต่ทั้งสองไม่เลิขุยกกัน ไม่มีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ลูก ๆ ทั้งสามก็ชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน และมีการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพื่อหันเหความสนใจของพ่อแม่ หลังจากการให้คำปรึกษารอบครัวเสร็จสิ้นแล้ว ผลการทดลองพบว่า ทั้งสามภรรยาได้มีการปรับปรุงการสื่อสารให้เหมาะสมยิ่งขึ้น มีความเข้าใจที่ดีต่อกันและสามารถทำหน้าที่ของพ่อแม่ได้ดีขึ้น

สมจิตต์ ชีรมโนภาพ (2537) ศึกษาผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยาครอบครัวต่อการลดความเครียดของบิดามารดาที่มีบุตรจากมารดาที่ติดเชื้อเอชไอวี โดยการปรึกษาคอครอบครัวตามแนวคิดของชะเทียแก่บิดา-มารดาที่บุตรเกิดจากมารดาที่ติดเชื้อเอชไอวี จำนวน 8 ครอบครัว พบว่า บิดามารดาที่มีบุตรจากมารดาที่ติดเชื้อเอชไอวี ที่ได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาครอบครัวมีคะแนนความเครียดลดลงก่อนการเข้ารับการปรึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

สุพิศ รนขาว (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาของผลการให้คำปรึกษาคอครอบครัวที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทยจังหวัดเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2541 จำนวน 5 คน และเป็นนักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวต่ำกว่าเปอร์เซนไทล์ที่ 25 ลงมา และมาจากครอบครัวที่มีบุตรจำนวน 2-3 คน ให้คำปรึกษาทั้งครอบครัวเป็นจำนวน 5 ครอบครัว พบว่านักเรียน บิดาและมารดาที่ได้รับการให้คำปรึกษาคอครอบครัวมีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น

จรวยพร เมธิกุล (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษาคอครอบครัวต่อทักษะการสื่อสารในครอบครัว ในครอบครัวของนักเรียนจำนวน 5 ครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาคอครอบครัว มีทักษะการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้นในระหะหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เคลน, อเล็กซานเดอร์ และพาร์สันส์ (Klein, Alexander & Parsons, 1979, p. 454 อ้างถึงใน จรวยพร เมธิกุล, 2545, หน้า 35) ทำการทดลองการให้คำปรึกษาคอครอบครัวต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในครอบครัวเด็กเกรจำนวน 86 ครอบครัว ผลการทดลองพบว่า พฤติกรรมเกรของเด็กลดลงและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น

สัมพันธภาพภายในครอบครัว

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐาน สถาบันแรกที่ต้องสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม หากความสัมพันธ์เริ่มแรกที่เด็กได้รับการตอบสนองที่เหมาะสมจากพ่อแม่และคนในครอบครัว จะเป็นการสร้างรากฐานของการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว เดิมพฤติกรรมของเด็กในแต่ละขั้นของการพัฒนา เป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตที่เด็กมีต่อพ่อแม่ หากความสัมพันธ์เริ่มแรกที่เด็กได้รับจากพ่อแม่มีแต่สิ่งดีงาม แม้จะมีวิกฤตใด ๆ เกิดขึ้นเด็กก็จะมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อนได้ดีกว่าเด็กที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ที่คลอนแคลนซึ่งการสื่อสารที่เริ่มต้นด้วยการตอบสนองของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู ที่ปฏิบัติต่อเด็กเป็นไปอย่างเหมาะสมกับอายุพัฒนาการหรือบุคลิกภาพพื้นฐานของเด็กแล้ว เด็กจะสามารถพัฒนาความคิด การกระทำและพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

เช่นเดียวกัน อันจะนำไปสู่ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวและบุคคลอื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี

จรรยา สุวรรณทัต (2530) กล่าวว่าความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสมาชิกในครอบครัวและสังคม ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มีความมั่นคงเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของบุคคลในครอบครัว เนื่องจากครอบครัวนั้นต้องมีการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนทัศนคติ และการปฏิบัติต่อกันและกันระหว่างบุคคลในครอบครัว สามีกรรยา บิดามารดาและบุตร พี่น้อง หรือระหว่างสมาชิกทุกคน ลักษณะของความสัมพันธ์ในครอบครัว ประกอบด้วยดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกรรยา เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของสัมพันธภาพในครอบครัว เพราะว่าถ้าสามีกรรยามีความรักใคร่ซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พยายามปรับตัวเข้าหากันย่อมทำให้ครอบครัวมีความสุขแต่ในทางตรงกันข้ามกันถ้าสามีกรรยามีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน ขาดความรักใคร่ปรองดองกัน ขาดความเข้าใจเห็นใจซึ่งกันและกัน และขาดความรับผิดชอบร่วมกัน ย่อมเกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ อันจะทำให้ครอบครัวขาดความสงบสุข โดยเฉพาะบุตรเมื่อประสบกับสภาพการณ์ของความขัดแย้งนี้อยู่เป็นประจำย่อมทำให้เกิดความกระตือรือร้นเหมือนจิตใจ และจะเป็นอันตรายต่อระบบประสาทของเขามาก
2. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างบิดา มารดา และบุตร ความสัมพันธ์นี้มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีกรรยา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้ว ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็เพิ่มขึ้นเป็น ความสัมพันธ์ระหว่าง บิดา มารดา และบุตรตามมา และความสัมพันธ์นั้นจะแน่นแฟ้นคืออยู่เสมอ ถ้าบิดามารดาทำตัวเป็นหลัก รักใคร่ผูกพันกันดี ความรักใคร่ผูกพันแน่นหนาของบิดามารดานั้นจะมีผลสะท้อนไปผูกพันรักใคร่ต่อบุตรให้แน่นแฟ้นต่อไปโดยปริยาย
3. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง เมื่อบิดามารดา ให้กำเนิดบุตรคนที่ 2 และคนต่อ ๆ มา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมเกิดขึ้น สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่ จะแนบแน่นเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในครอบครัวอันประกอบด้วยความสัมพันธ์พื้นฐานและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา บิดามารดาใช้เวลาเอาใจใส่และให้ความสนใจในการทำความเข้าใจกับ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีระหว่างบุตรด้วยกัน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นการรวมความสัมพันธ์ใน 3 ข้อแรกเข้าด้วยกัน ซึ่งความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน มีการเผชิญซึ่งกันและกัน ลักษณะของความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวดังกล่าว ถ้าเป็นไปได้ด้วยดี ความขัดแย้งในครอบครัวก็จะไม่เกิดขึ้น ถ้าเกิดขึ้นก็จะมีไม่มีความรุนแรงเหมือนกับสมาชิกในครอบครัวที่ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

โดยสรุปแล้วองค์ประกอบความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรเป็น การที่สมาชิกในครอบครัวสื่อสารระหว่างกันเข้าใจได้ตรงกัน มีการเปิดเผยตนเองและเป็นผู้ฟังที่ดีความชัดเจน กระทั่งของการติดต่อสื่อสารจะมีผลดีต่อสัมพันธ์ภาพในครอบครัว

อัมพร โอตระกูล (2538, หน้า 53) กล่าวว่าหน่วยของสังคมไม่มีหน่วยใดที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้โดยตรงเหมือนครอบครัว ความรักระหว่างบิดามารดา และบุตร เป็นตัวอย่างของความรักที่สมบูรณ์ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัว ถ้ายิ่งใกล้ชิดกันเท่าใดก็ยิ่งเกิดพลังมากเท่านั้นบุตรที่ได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่ ก็ยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ต่างๆ กระชับมากยิ่งขึ้น ถ้าความสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปย่อมทำให้เกิดปัญหาขึ้น ครอบครัวที่มีความสุข มีพ่อแม่ที่อยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกันทำให้สมาชิกในครอบครัวซึมซับความรัก ความอบอุ่น และประสบการณ์ของสัมพันธ์ภาพที่ดีจากครอบครัว

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530, หน้า 219) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือ สัมพันธภาพในครอบครัว เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญยิ่งที่ช่วยสร้างให้เด็กมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์และสุขภาพจิตดี ถ้าพ่อแม่รักใคร่กันดียกย่องนับถือกันทั้งพ่อแม่ต่างก็รักลูก เด็กก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีความสุข ถ้าแม่รักลูกแต่พ่ารู้สึกขุ่น ขอบคุดว่าหรือตำหนิสามีต่อหน้าลูก หรือพ่อแม่ทะเลาะกันบ่อย ๆ เด็กจะขาดความมั่นคงทางใจ แล้วความบกพร่องของบุคลิกภาพและความผิดปกติอื่น ๆ ก็จะตามมา

นิภา นิธยาน (2530, หน้า 65) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวการพบปะสังสรรค์ระหว่างบุคคลหรือการได้พูดคุยติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันในบ้าน ก็มีส่วนทำให้บรรยากาศของบ้านน่าอยู่ เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น ความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและบุตรเป็นจุดเริ่มแรกของความอบอุ่นทางจิตใจ ความสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้บุตรมีบุคลิกภาพที่ดี ตรงกันข้ามถ้าครอบครัวที่มีสัมพันธ์ภาพที่ไม่ดีก็จะทำให้บุตรขาดความเชื่อมั่นในตนเอง หมกหมุ่นกับตนเอง รักตนเอง เห็นแก่ตัว ซึ่งส่งผลต่อบุคลิกภาพของบุตรในทางไม่ดีทั้งสิ้น ดังนั้นความรัก ความผูกพันในครอบครัว จึงมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ครอบครัวที่ไม่มีความสุข ขาดความรักใคร่ผูกพัน ขาดความสนใจกัน มีความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน จนกลายเป็นความแตกแยกในครอบครัว ล้วนเป็นสาเหตุนำไปสู่ สัมพันธภาพที่แตกร้าง ปัญหาทางบุคลิกภาพ และการปรับตัว ซึ่งสัมพันธ์ภาพของครอบครัวที่สมบูรณ์นั้นคือ การที่ครอบครัวได้อยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่ มีการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กันอย่างเข้าอกเข้าใจกัน ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ของตน มีความสนิทสนมกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสุขในชีวิต

กิตติพันธ์ นนทปัทมคุณย์ (2530, หน้า 5-7) ได้รวบรวมลักษณะครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีได้ 6 ประการดังนี้

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว ความพึงพอใจ ชื่นชมและเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัว ควรมีการแสดงออกอย่างชัดเจน เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึกว่ามีความพึงพอใจในคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในครอบครัวเดียวกัน รวมทั้งยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัวให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนร่วมในแง่ดี
2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่ทุกคนพอใจจะทำร่วมกัน มิใช่เป็นการบังคับหรือโดยบังเอิญจะช่วยพัฒนาสัมพันธภาพภายในครอบครัวให้มีความอบอุ่นมั่นคงมากขึ้น
3. การมีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของคนในครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวที่มีสัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพจะมีพันธะดังกล่าวอยู่ในระดับสูง กล่าวคือคนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้มีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดีเป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง
4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี มีเวลาสำหรับพูดคุยกันเสมอ โดยจะพูดคุยรับรู้เรื่องราวโดยตรง ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจ หรือไม่จำเป็นต้องรับรู้เรื่องราวของบุคคลอื่นในครอบครัวจากบุคคลที่สาม หรือบุคคลนอกครอบครัวเป็นสื่อ
5. การมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า คุณลักษณะนี้จะพบในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง บุคคลในครอบครัวมักจะมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน เช่น การเข้าวัด การทำบุญ หรือเป็นพระทางศาสนา เป็นต้น การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนา ทำให้มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่น ระงับความโกรธได้รวดเร็ว และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม
6. การมีความสามารถจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพ มักจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ปัญหา หรือกู้สถานการณ์ที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้ดีเช่นเดิม ทุกคนในครอบครัวจะช่วยกันต่อสู้ในปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมกันคลี่คลายปัญหาได้ในที่สุด

การมีสัมพันธภาพที่ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationships) การเกิดสัมพันธภาพที่ดีนั้น ดี วิโต้ (De Vito, 1992 อ้างถึงใน จรายพร เมธิกุล, 2545, หน้า 42) ได้กล่าวถึงทักษะพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพมี 3 ทักษะ คือ

1. ความเอาใจใส่ (Mindfulness) เป็นความเอาใจใส่ต่อเนื้อหาสาระที่เราจะใช้ตอบสนองต่อบุคคลอื่น อย่างระมัดระวัง และคิดพิจารณาเหตุผลให้เหมาะสมกับอารมณ์นั้น

2. ความยืดหยุ่น (Flexibility) ควรให้ความยืดหยุ่นต่อบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม จะสร้างความเชื่อถือของเขามีสู่ตัวเรา

3. ความสามารถในการใช้การสื่อสารที่ตามมา (Metacommunication Ability) เป็นการสื่อที่คำนึงถึง การใช้ภาษาพูดควบคู่การใช้ภาษากาย ในขณะที่ติดต่อสื่อสารด้วย เพราะบางครั้งเราอาจจะสื่อความเป็นทางบวกออกมา แต่กริยาท่าทางนั้นไม่สอดคล้องกับคำพูดของเรา จะทำให้บุคคลที่ได้รับการตอบสนองมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อเรา และอาจคิดได้ว่าเราไม่มีความจริงใจให้กับเขา

การพัฒนาและการดำรงรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่เป็นไปในลักษณะที่สร้างสรรค์ และนึกถึงผู้อื่น บุคคลจะต้องมีทักษะพื้นฐาน 4 ประการ

1. การรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น (Knowing and Trusting Each Other) จะเกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ถึงตนเอง การยอมรับตนเอง และการมีความเชื่อถือไว้วางใจ การมีความเชื่อถือไว้วางใจระหว่างตนเองกับผู้อื่นช่วยให้ตนเองกับผู้อื่นได้รู้จักกัน การรู้จักกับคนอื่น หมายถึงการบอกเล่า หรือจะด้วยวิธีการอื่น ๆ ที่จะเปิดเผยว่าคนมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น และบอกบอกเล่าถึงความรู้สึกของตนเองกับสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น การเปิดเผยนี้จะขึ้นอยู่กับการตระหนักรู้ในตนเองและการกการยอมรับในตนเอง (Self-Acceptance) ถ้าบุคคลไม่ตระหนักรู้ (Awareness) ถึงความรู้สึกและปฏิกิริยาของตน บุคคลก็จะไม่สื่อสารสิ่งเหล่านั้นกับผู้อื่น และถ้าบุคคลไม่สามารถที่จะยอมรับความรู้สึกและปฏิกิริยาของตนเองบุคคลนั้นก็พยายามที่จะซ่อนความรู้สึกนั้นเอาไว้ การบอกกับผู้อื่นว่าตนเป็นใครและตั้งใจรับฟัง เมื่อผู้อื่นบอกว่าตนเป็นอย่างไรจึงเป็นวิธีการที่เราจะเริ่มต้นที่จะสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น และดำรงรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพให้ยาวนาน

2. สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและไม่คลุมเครือ (Communicating with Each Other Accurately and Unambiguously) จะเกี่ยวข้องกับการสื่อสารความคิด ความรู้สึกของบุคคลอย่างถูกต้องและไม่คลุมเครือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สำคัญคือ สื่อออกไปอย่างอบอุ่น (Warmth) และมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน (Liking) ถ้าบุคคลไม่เชื่อว่าผู้อื่นเขาชอบตนและผู้อื่นก็ไม่เชื่อว่าตนชอบเขา ความสัมพันธ์ก็จะไม่เติบโตขึ้นเพราะว่าทักษะการสื่อสารจะเริ่มต้นด้วยการส่งข้อความ (คำพูด) หรือข่าวสาร (Messages) ซึ่งอาจจะเป็นวลี เพื่อที่จะให้คนอื่นเข้าใจถึงสิ่งนั้นได้ง่าย ๆ ทักษะนี้ประกอบด้วยการฟัง (Listening) ในลักษณะที่จะทำให้บุคคลสามารถที่จะเข้าใจผู้อื่นโดยผ่านการส่งและการรับสาร ซึ่งจะทำให้สัมพันธภาพได้เริ่มต้น ได้พัฒนาไปและอยู่อย่างมั่นคง

3. ยอมรับและให้กำลังใจกับผู้อื่น (Accepting and Supporting Each Other) เมื่อบุคคลที่ตนเองรู้จักกำลังตกอยู่ในวิกฤตการณ์และต้องการกำลังใจ วิธีที่ดีที่สุดที่จะแสดงถึงความห่วงใยของตน จะเกี่ยวข้องกับการยอมรับและการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ซึ่งก็จะช่วยในปัญหาของผู้อื่น

ด้วยการใช้การเสริมแรงและการเป็นแบบอย่าง เพื่อที่จะช่วยให้ผู้อื่นมีพฤติกรรมที่เป็นไปในลักษณะที่สร้างสรรค์

4. ความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งหรือปัญหาด้านความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ (Resolving Conflicts and Relationship Problems Constructively) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล ในทางที่จะช่วยให้ตนและผู้อื่นใกล้ชิดกันมากขึ้น หรือช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่นเติบโตขึ้น ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเสมอไม่ว่า คนสองคนนั้นจะใส่ใจต่อกันมากน้อยแค่ไหนก็ตาม

ลักษณะสำคัญของการจัดการกับความขัดแย้ง จะประกอบด้วย

1. การตระหนักรู้ถึงยุทธวิธีที่ตนใช้จัดการกับความขัดแย้งอยู่เป็นประจำ
2. การทำความเข้าใจต่อความขัดแย้งในลักษณะที่นำมาซึ่งการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ หรือเป็นความสามารถที่จะเจรจาต่อรอง อันนำมาซึ่งประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย
3. สามารถที่จะจัดการกับความรู้สึกของตนเองในทางสร้างสรรค์ได้ เช่น จัดการกับความโกรธของตนเองได้ ความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้แม้แต่เพื่อนที่ดีที่สุดของเราก็แน่ใจได้ว่า ความขัดแย้งของบุคคลยังลึกลงไปสัปดาห์ที่ย่ำแย่ของเพื่อน

สัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นกับการดำรงอยู่ที่ส่งผลต่อบุคคลดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ผู้ที่มีความงอกงามในชีวิต
2. ช่วยพัฒนาทางด้านการคิด และทางด้านสังคม
3. สร้างความเป็นตัวของตัวเองในลักษณะที่สร้างสรรค์
4. ช่วยให้ผู้บุคคลรู้สึกหนักแน่น มั่นคง ที่จะสัมผัสความเป็นจริงได้
5. ช่วยให้ผู้บุคคลมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีขึ้น

ซึ่งทั้ง 5 ข้อ ที่กล่าวมานี้จะเกิดขึ้นและมีอยู่ในตัวบุคคลที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพราะพัฒนาการของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นท่ามกลางความเชื่อมโยงกับผู้อื่น ธรรมชาติและคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับผู้อื่นจึงเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและความเติบโตทางสติปัญญาของบุคคลและพัฒนาการทางด้านสังคมด้วย

ความร่วมมือ (Empathy) เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวเนื่องจากการแสดงความเห็นใจและเข้าใจความรู้สึกอย่างแท้จริง

แบรมเมอร์ (Brammer, 1985) กล่าวว่า

1. ความร่วมมือ หมายถึง ความเข้าใจในความคิด อารมณ์หรือความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งถ้าแสดงออกมาท่าใด ก็ยิ่งเกิดความเข้าใจมากขึ้นเท่านั้น (พรรณราย ทรัพย์ประภา, 2527)

2. ความรู้สึกร่วม เป็นภาวะที่บุคคลเข้าไปสัมผัสรับรู้ และเข้าใจในความรู้สึกที่ผู้อื่นกำลังประสบอยู่ โดยไม่ยึดตนเองเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้ยังสามารถที่จะสื่อความเข้าใจในการรับรู้ถึงความหมาย หรือความต้องการที่แท้จริงของบุคคล แทร็กซ์และคาร์คฮอฟ (Truax & Carkhuff, 1997)

สิ่งที่ต้องคำนึงในการแสดงความรู้สึก คือ

1. หลีกเลี่ยงการประเมินพฤติกรรมบุคคลนั้นว่า ถูก หรือ ผิด ดี หรือ ไม่ดี เพราะจะทำให้ไม่เห็นถึงความสามารถของบุคคลนั้น และยังทำให้เขารู้สึกเหมือนถูกดราบาย! ถูกประจาน เป็นที่น่าอับอายแก่ผู้อื่น นอกจากนั้นยังมีผลให้บุคคลเกิดการต่อต้าน หรืออาจไม่สนใจต่อคำพูด ความหมายและคำติเตียนต่าง ๆ เหล่านั้นแทนความเข้าใจในพฤติกรรมของตนเอง

2. เรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการ ประสิทธิภาพ ความสามารถ ความกลัว และอื่น ๆ ในตัวของบุคคลนั้น เพราะจะทำให้ได้รู้ความเป็นตัวตนของเขาและความสามารถของเขามากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้สามารถรับรู้ถึงสิ่งที่เขากำลังประสบอยู่

3. พยายามเรียนรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพ ความคิดเห็นที่เป็นความรู้สึกจากบุคคลนั้น หรือจากการเล่นบทบาทสมมติเป็นบุคคลนั้น หรือจากที่บุคคลนั้นแสดงออกมาภายนอก เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เราสามารถ มองเห็นโลกในการเป็นตัวเขามากขึ้น

สมจิต ธีรมโนภาพ (2537) กล่าวว่าสัมพันธภาพในครอบครัวนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อสมาชิกในครอบครัว ลักษณะของความสัมพันธ์ในครอบครัวประกอบด้วย มิติด้านสัมพันธภาพ (Relationship Dimensions) และมิติด้านการรักษาไว้ซึ่งความเป็นระบบ (System Maintainance Dimensions) ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

มิติด้านสัมพันธภาพ (Relationship Dimensions)

1. การสนับสนุนช่วยเหลือ (Cohesion) หมายถึง การปฏิบัติที่สมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. การแสดงความรู้สึกต่อกันอย่างเปิดเผย (Expressiveness) หมายถึงการที่สมาชิกในครอบครัวต่างแสดงความรู้สึกต่อตนเองออกมาอย่างเปิดเผย

3. การแสดงความขัดแย้งกัน (Conflict) หมายถึง การแสดงออกต่อกันของสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีความรู้สึกขัดแย้งแสดงความโกรธและความก้าวร้าวต่อกันอย่างเปิดเผย

มิติการรักษาไว้ซึ่งความเป็นระบบ (System Maintainance Dimensions)

4. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Organization) หมายถึงการที่สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการวางแผนการประกอบกิจกรรมร่วมกัน

5. การอยู่ภายใต้การควบคุม (Control) หมายถึงสมาชิกในครอบครัว อยู่ภายใต้กฎระเบียบ และแบบแผนชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

อุบลรัตน์ ฌวีวงศ์ (2543) ศึกษา ผลของการให้คำปรึกษาต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง โรงเรียนนิคมวิทยา จังหวัดระยอง ศึกษาในนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมเด็กฉบับสำหรับผู้ปกครอง ของศูนย์สุขวิทยาจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข คัดเลือกนักเรียนที่มีปัญหาในระดับปานกลาง โดยกลุ่มทดลองได้รับการปรึกษาคครอบครัวเป็นเวลา 8 สัปดาห์หลังการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการปรึกษาคครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีขึ้นและแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาลดลง

ชนิศา อิงสุวรรณ (2543) ได้ทำการศึกษา การเปรียบเทียบระหว่างผลการให้คำปรึกษาแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์ กับการเสนอตัวแบบที่มีต่อการลดภาวะซึมเศร้าด้านสัมพันธภาพในครอบครัว โดยการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนที่มีคะแนนจากแบบประเมินอารมณ์เศร้า ซีอีเอส - ดี (CES - D) และได้คะแนนที่ 22 ขึ้นไป และได้คะแนนจากแบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว น้อยกว่า 1.00 จำนวน 18 ราย ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการลดภาวะซึมเศร้ากับการระยะของการทดสอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนในกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มมีภาวะซึมเศร้าลดลงต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในระยะหลังการทดลอง

ออร์ (Orr, 1979, p. 1907 - 3 อ้างถึงใน ชนิศา อิงสุวรรณ, 2543, หน้า 45) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว และการปรับตัวด้านมโนทัศน์แห่งตน และความมั่นคงในอารมณ์ พบว่าเมื่อสัมพันธภาพในครอบครัวดีจะทำให้วัยรุ่นมีมโนทัศน์แห่งตน และความมั่นคงในอารมณ์ดี ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับตนเองมากขึ้น

ลินเทนสเทีย (Lichtentien, 1990, p. 3385) ศึกษาการให้ความช่วยเหลือด้านจิตใจแก่บิดามารดาที่มีบุตรพิการโดยการให้คำปรึกษาคครอบครัว ในสามภรรยา 4 ครอบครัว พบว่าครอบครัวที่มีบุตรพิการ บิดามารดาจะมีความเครียดมากกว่าครอบครัวที่ไม่มีบุตรพิการ รวมทั้งบิดามารดาจะมีความรู้สึกเศร้า เหนื่อย ถูกกดดัน และความเครียดมีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของบิดามารดา การศึกษาใช้เวลา 6-8 สัปดาห์ และติดตามผลหลังการให้คำปรึกษา 3 เดือน พบว่าบิดามารดา รู้ทักษะการแก้ปัญหาและการสื่อสาร เพิ่มความพึงพอใจแก่คู่สมรสและลดความเครียดได้